

«Beynelmilel Komünizm»

Neyi İster ?

Mehmet GÜVEN

Burjuva riyakârlığının doğal bir yansımasıdır: Burjuvazi halkı ezer, buna karşılık yavuz hırsız misali kendisini mağdur gösterir. Burjuvazi işçinin üzerine polisi saldırtır, işçiler ihtilal provası yapıyorlar diye feryat koparır. Burjuvazi kiralık cani çetelerini işçilerin, öğrencilerin, öğretmenlerin üzerine salar, sonra da «kızıl anarşistler milliyetçi-ülkücü vatan evlatlarına saldırdı» diye yaygarayı basar. Kendisi sınıf diktatoryasının dik âlâsını kurmuştur, ama kanunlarında «bir sosyal sınıfın diğer sosyal sınıf üzerinde tahakkümünü tesis» etmek isteyenlere 15 yıla kadar hapis cezası ister.

Son zamanlarda doğrudan doğruya yabancı ve yerli emperyalist-faşist gizli servisler tarafından düzenlenen, faşist saldırıların iyice yoğunlaşması, sokak ortasında devrimci gençleri öldürmesi üzerine kitlelerin faşizme laneti de yükselince Demirel ve hampaları «Beynelmilel Komünizm» çığlıkları atmaya başladılar.

Bu konuda demeç veren AP, CGP ve MHP genel başkanlarına bakılırsa, bizat kendilerinin hizmet ettikleri emperyalist ve faşist mihraklarca tertiplenen ve Türkes komandolarınının başrolünü oynadıkları bu olayları yaratanlar «*beynelmilel komünizm*» dir.

En ilkel anti-komünizm edebiyatından medet umacak kadar aciz, gerici ege-men güçlere olayların yaratıcısı olan faşist çevreleri ve faşizmi kitlelerin gözünde güya temize çıkarmak için «*beynelmilel komünizm*» edebiyatını iyice yoğunlaştırmışlardır.

Kitapları ve gazeteleri karıştırarak Demirel'in «*beynelmilel komünizm*» dediği şeyin gerçekte ne olduğunu, neyi yapmak istediğini tespit etmek istedik. Ve şu sonuçlara vardık:

● Birincisi, komünizmin beynelmilel olmayanı yoktur. Komünizm ilk manifesto'sunda bütün ülkelerin işçilerini birleşmeğe çağırarak yola çıkmıştır. Yani komünizmin en büyük vasfı beynelmilelciiliktir.

Bu nedenle AP genel başkanının komünizm teriminin başına «beynelmillel» kelimesini getirmesi fuzulüdür. Her kim ki beynelmilelci değildir, o kimse komünist de değildir.

Beynelmillel olmayan «komünizm» iddiasını sürdürenler yok mudur? Şüphesiz ki vardır. Bunların başında Maocular gelmektedir. Ama anti-beynelmillelci ve şoven-milliyetçi oldukları için bu siyasî çizgi komünizm değil Maoizm'dir. Komünistlerle Maoistler karşılıklı sınıf düşmanlarıdır. Çünkü Maoistler, komünizmin değil, emperyalizmin yanındadırlar.

Komünizmin bilimi ve doğası gereği başına beynelmillel sıfatını takmak zait ise de AP genel başkanı bu terimi kullandığı için, bu etüdümüzde biz de öyle kullanacağız.

● İkinci olarak şu hususu tesbit ettik: Beynelmillel komünizm, sınıf mücadelelerini tarihin motoru kabul eder. Dünyada sınıfların ve sınıf farklılıklarının kalkmasını ister, ama bunu «imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz» şeklindeki 10 uncu Yıl Marşı ile yapmaz, sınıfların ve sınıf farklılıklarının giderilmesi için önce proletaryanın iktidara gelerek üretim araçlarının kollektif mülkiyetini kurmasını öngörür.

● Üçüncü olarak şu hususu hatırlatmalıyız: Beynelmillel komünizm tüm evrenin madde olduğunu, toplumsal ilişkileri belirleyen şeyin de ekonomik yapı olduğunu söyler.

● Dördüncü olarak bugün beynelmillel komünizmin uluslararası sloganı Barış, Ulusal Kurtuluş, Sosyal İlerleme, Demokrasi ve Sosyalizm'dir.

Uluslararası komünist ve işçi hareketinin vardığı bu aşamada kullanılan bu slogan beynelmillel komünizmin temel prensiplerinin günümüzdeki gereğidir.

Beynelmillel komünizm, «emperyalizm ve tüm gericiliğe karşı verilen topyekün mücadeleyi dünya sosyalist sistemi, uluslararası proletarya hareketi ve milli bağımsızlık mücadeleleri teşkil etmektedir» der. Ve «uluslararası komünist ve işçi hareketinin ve dünyadaki topyekün anti-emperyalist hareketin tayin edici unsurunun, öncü gücünün dünya sosyalist sistemi olduğunu» belirtir.

● Gene kitaplardan ve politik tavırlardan öğrendiğimiz kadarıyla beynelmillel komünizm, ile terörizm apayrı şeylerdir. Beynelmillel komünizm, terörist akımlara dünyanın her yanında karşı çıkmıştır. Birinci Enternasyonal de Bakuninci anarşistlerle karşı beynelmillel komünizm mücadele etmiştir.

1900'ler Rusyası'nda SR adını alan terörist partiye karşı beynelmillel komünizm mücadele etmiştir. Bu parti daha sonra burjuvazinin Kerenski kabinesine (koalisyon) katılmış, Bolşevik iktidarı kurulduktan sonra ise emperyalizmle birlikte yeni rejime karşı iç savaş başlatmış, Denikin ve Vrangel ordularının saf-larında dövuşmüştür.

İki dünya savaşı arasında, Troçkistlerin ve anarşistlerin kıskırttığı terör eylemlerine gene herkesten önce beynelmillel komünizm karşı çıkmıştır.

İspanya'da 1930'larda beynelmillel komünizmin yenilgisinde anarşist ve teröristlerin küçümsenmeyecek payı olmuştur.

Allende Şili'sinde terörizme karşı herkesten önce beynelmillel komünizm mücadele vermiştir. Günümüzde ise beynelmillel komünizm Latin Amerika'dan, Orta Doğu'ya kadar her yandaki terörist-anarşist hareketleri en şiddetli biçimde reddetmektedir. Buna karşılık anarşizmin günümüzdeki teorisyenliğini ise Marcuse vb. gibi emperyalist ajanları yapmaktadır.

Türkiye'de de gerek 12 Mart öncesinde gerekse günümüzdeki terörizme karşı gene beynelmillel komünizm direnmektedir. Ve faşist saldırıları düzenleyerek,

yurtsever gençleri terörizme iten, okul sınırları içine hapsederek, kitlelerden koparmaya çalışan Demirel'ler, Türkeş'ler, Feyzioglu'lar, terörizmin ve anarşizmin en çok beynelmil komünizme zarar verdiğini, burjuvazinin ise tedhişi kışkırtmakta fayda umduğunu çok iyi bilirler.

● Gene okuduğumuz kadarıyla beynelmil komünizm, terörizmi «bireyci ve kitlelerden kopuk» bulduğu için reddeder. Sadece ve sadece kitlelere inanır. Kitlelerin bilim klavuzluğundaki (bilimsel sosyalizmin rehberliğindeki) örgütlü, disiplinli ve akıllı mücadelesi ile iktidara gelmek ister.

● Kitaplardan ve gazetelerden okuduğumuz kadarıyla beynelmil komünizm bugün Türkiye ile ilgili stratejisini, dünyadaki «Barış, Ulusal Kurtuluş, Sosyal İlerleme, Demokrasi ve Sosyalizm parçası olarak görmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin toplumsal ilerlemesine yardımcı olmak için Sovyetler Birliği, Bulgaristan gibi ülkeler, ağır sanayi üniteleri kurmak için Türkiye'ye yardımda bulunmaktadır. MC iktidarının başı, yakında Bulgaristan ve Romanya'ya gitmiş, Sovyetler Birliği Başbakanı Kossigin Aralık sonunda, Çekoslovakya Başbakanı Strougal da Ocak başında Türkiye'ye gelmiştir.

Ayrıca «Beynelmül komünizm» elbette bütün dünyada proletarya iktidarının kurulacağına inanır ve topyekün dünya devrimci sürecinin gelişmesine, emperyalizmin ve kapitalist sistemin sonunun çabuklaşmasına öncülük eder, ama beynelmül komünizm başka ülkelere devrim ihraç etmez. Ayrıca farklı rejimlerle «barış içinde birlikte yaşama» prensibi beynelmül komünizmin ilkesidir.

Türkiye'nin de imza koyduğu Helsinki'deki Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı'nın nihai belgesinin öncü adımlarını Demirel'in «Beynelmül Komünizm» dediği güçler atmıştır. Orada yazılı olan ilkeler, beynelmül komünizmin III. Enternasyonal'den bu yana savunduğu prensiplerdir. Nitekim, kapitalist ülkeler bu metni kendi ülkelerinde yayınlamayıp geçitirirlerken, beynelmül komünizm'e bağlı olan ülkeler bu tarihi belgeyi tam metin halinde yüz milyonlarca adet olarak gazetelerde yayınlamışlar, broşürler halinde halklara dağıtmışlardır.

Su halde Beynelmül Komünizm, Türkiye'nin iç-işlerine müdahale etmez. Bir ülkede devrimin o ülke emekçilerinin, kitlelerinin kendi eseri olacağı prensibi devrimin ithal edilemeyeceği ilkesi Beynelmül Komünizmin ilkesidir. Beynelmül Komünizm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de terör (tedhis) olaylarına karşıdır.

TEDHİŞİ KİŞKIRTAN FAŞİSTLERDİR

Buna karşılık terörizmi, şiddet eylemlerini teşvik eden kimlerdir? Bunun açık delilini MHP Genel başkanı Türkeş'in şu sözlerinde görmekteyiz:

«Gençlerin elinde tabanca olabilir. Biz silah sevgisine sahip bir milletiz. Hangimizde silah yok ki? Ülkücüler baba yadigarı silahla yakalanırken, solcu anarşistler makineli tüfeklerle yakayı ele veriyorlar... Ülkücülerde çıksa çıksa tabanca çıkıyor. Ama solcu militanların üzerinde bomba, molotof kokteyli, dinamit lokumu, çeşitli cinste mermiler, ağır makineli silahlar ele geçiriliyor. Bunlar uluslararası komünizmin yurda gizli olarak soktuğu silahlardır. Ülkücü ihtiyaç duyarsa milli silahını kullanır. Çoğu Karadeniz yapısı veya Makina Kimya ruhsatlı silahlardır bunlar. Komünistlerin elindeki gibi Çekoslovak veya Kızıl Çin yapısı değildir» (Günaydın, 19.12.1975)

Ve gazetecinin «gençlerimizi silahtan arındırmayı düşünüyor musunuz?» şeklindeki sorusunu, MHP başbuğu olumsuz bir şekilde cevaplandırıyor:

«Öyle ama karşı taraf rahat durmuyor ki. Kelebek avcısı mübarekler, takır takır adam vuruyorlar hergün. Ülkücü gençleri hedef tahtası haline getiriyorlar. Onlar öyle yapmasa bizimkiler ihtiyaç duyarlar mı silaha. Meşru müdafaa diye birşey vardır. Seni vurmak isteyen, kendini korumak amacıyla

sen vurmak zorunda kalabilirsin. Şimdi mevcut durum böyle. (...) Birkaç yıl öncesine kadar ülkücü gençler var mıydı ortada? Ama Komonist militanlar ülkede cirit atmaya, rejimi dinamitlemeye başlayınca haliyle teşkilatlandılar. Ülkücülerden korkmasın hiç kimse, hepsi vatanperver şuurlu gençlerdir.»

Evet, sokak ortasında, otobüs bekleyen devrimci ve yurtsever gençlerin kurşunlanmasını, ilerici öğrencilerin üniversiteden, liselere, öğretmen okullarına kadar mektebe ve yurtlara sokulmasını zorbalıkla önleyen «ülkücü gençleri» yani kiralık canı çetelerini, başbuğları meşru müdafaa halinde göstererek, daha da silahlanmaya teşvik ediyor.

Ve gazeteci şunları soruyor Türkeş'e:

«Ama adam dövüyorlarmış komandolarınız. Yurtları basıp kendilerinden olmayan gençleri tehdit ediyorlarmış. Hatta bu yüzden okula gidemeyen, yurtlarda yatmaktansa, sokaklarda sabahlamayı tercih eden öğrenciler varmış...»

İşte Türkeş'in cevabı:

«Durup dururken kimse kimseye birşey yapmaz. Ülkücülerin mücadelesi kendi halindeki öğrencilerle değil, komonist militanlarıdır...»

İşte başbuğları açıkça ve pervasızca söylüyor. Biz komünist bildiklerimize saldıırız. Yurtlara sokmayız, okula sokmayız diye... Komandoların saldırısına hedef olmamak için tek yol var komünist olmamak veya komandolarca komünist sayılmamak...

Ve gazetecinin komando kampları hakkındaki sorusunu da şöyle cevaplandırıyor Türkeş:

Gazeteci: «Çeşitli yerlerde gizli kamplarınız varmış. Buralarda askeri eğitim yaptırduğunuz söyleniyor, ne dersiniz?»

Türkeş: «Bu iddialar da yanlışır. Bizim hiçbir teşkilatımızda askeri veya benzeri eğitim yapılmaz. (...) Bizim zaman zaman gençlik, kültür, dinlenme kamplarımız olmuştur. Tatillerde gençlerimizin dinlenmeleri, spor yapmaları, ders çalışmaları ve fikren gelişmelerini sağlamak için böyle kamplar açmıştık...»

Herkes hatırlayacaktır ki, Türkeş'in bahsettiği o kamplarda MHP'nin o sıralarda merkez yöneticisi olup, sonradan ölen eski 14'lerden faşist emekli subay Dünder Taşer'in nezaretinde askeri eğitim yaptırılmaktaydı. Bunu belgeleyen fotoğraflar bile yayınlanmıştı gazetelerde. Ayrıca ülkücü komandolar için en hafif sporun «judo, karate, taekwando» olduğunu anlamak için faşist örgütlerin giriş kapılarında asılı duran judo-karate-taekwando kurs ilanlarına bir göz atmak yeterlidir.

Demek ki, Türkiye'de anarşiyi, tedhişi Beynelmîlel Komünizm değil, ABD'ye ve yerli tekelci sermayenin en gerici, en kanlı kesimlerine bağlı olan açık-gizli örgütler kışkırtmaktadır. Ve nitekim de bu olaylar o gerici güçlerin ekmeğine yağ sürmektedir, Beynelmîlel Komünizmin değil...

Ama bütün faşistler, bütün gericiler gibi bu güçler ikiyüzlüce, riyakarca kendilerini mağdur ve masum gösterme gayretindedirler.

Artık milyonlarca insanın bildiği gerçeği ters yüz ederek, yani saldırıların tamamen faşistlerden geldiğini tahrif ederek ve tertipleri kendilerinin yaptığını gizlemeğe çalışıp, suçu Beynelmîlel Komünizmin üzerine yıkarak, on milyonlarca insanın gözünün içine baka baka hayasızca yalan söylemektedirler.

ECEVİT DE «BEYNELMİLEL KOMÜNİZM» EDEBİYATINDAN PAYINI ALDI

Gericilerin Mc Charty'ciliği ve «beynelmilel komünizm» çığırkanlığı o radeye varmıştır ki, AET emperyalizmi ile daha yakın ilişkiler kurmak isteyen Ecevit bile bu furyadan nasibini almıştır.

İşte AP genel sekreter yardımcısı, müseccel anti-komünist ve azılı Mc Charty'-ci-milliyetçi *İhsan Ataöv* bu konuda şunları söylüyor:

«Sosyalist Enternasyonal'e katılma kararı, CHP'nin kendisini Komünist Partisi olarak ilanının meri kanunlar muvacehesinde gizli olarak ilanı sayarım. kanunlarımız komünizmi yasaklamıştır. CHP bütün demeçleriyle komünistlerin arzuladığı hedefe sistemli bir şekilde yönelme imkanı sağlayan bir çalışma içerisindedir. Bu Sosyalist Enternasyonal'e katılma kararı, CHP için hedefe gitmekte daha belirgin ve cesur bir karar olarak kabul edilmelidir. Bu karardan Türkiye'deki komünistlerin ve *beynelmilel komünizmin* sevineceğini ve Türk milliyetçiliği için üzücü bir karar olduğunu kabul ediyorum...

.....
Bu girişim sonunda enternasyonale katılma ile CHP'nin Türk siyasi hayatında yapmakta olduğu bölücü, yıkıcı, tahrik edici etkileri daha çok şiddet ve açıklıkla devam edeceğini kabul ediyor, bir yandan da CHP'nin düşen maskesi karşısında ona hâlâ inanan ve onun memleketisologötüreceğini kabullenen idealistler, memleketseverler, vatansever CHP'li ve sempatizanlarının uyanacağını, bu yönüyle de memlekete fayda getireceğini inanıyorum.

.....
Partiler devlet içinde devlet değildirler. *Beynelmilel komünizme* bağlı partilerle, teokratik devlet kurma hevesinde olan partiler başka türlü olabilir. Ben Türk milliyetçilerinin kurduğu bir partinin mümessili olarak dış ülkelerdeki partilerle anlaşma ve birlik kurmaya kesin olarak karşıyım.» (Ayrıntılı Haber, 24.12.1975)

Görüldüğü gibi MC partiler topluluğu içinde son zamanlarda bir «beynelmilel komünizm» histerisi başlamıştır. Her ağzını açan — teşbihte hata olmazsa — psikiatri ve biyoloji bilimindeki ünlü deyimle Pavlov'un köpeği gibi «beynelmilel komünizm» diye Mc Charty çığlıkları atmaktadır.

Ve bu furyadan CHP genel başkanı da nasiplendirilmiş, CHP'nin son kararıyla parti, AP genel sekreter yardımcısı tarafından gizli bir Komünist Partisi ilan edilmiştir. Eğer yakında DGM savcıları bunu ihbar sayıp, CHP'nin Sosyalist Enternasyonale katılmasını Beynelmilel Komünizmin gereği sayarak CHP Merkez Yönetimi hakkında 141'den hatta 146'dan dava açarsa hiç şaşmamak gerekir.

Bütün bu olgular yerli hakim sınıfların ve genel olarak burjuvazinin fikir fukarahğını, politik aczini, Makyavelizmini göstermekten başka hiçbir tarihsel değeri olmayan olgulardır.

Dünya, emperyalizme, faşizme ve gericiliğe karşı demokrasiden, özgürlükten, sosyalizmden yana gelişmekte, can çekişenin yanında, yeni olan, güç olan güçlenmekte ve ilerlemektedir.

FAŞİST GÜÇLERİN SIKIYÖNETİM PLÂNI NİÇİN SUYA DÜŞTÜ

Refik EVREN

Emekçi halkımıza karşı ardı arkası gelmeyen kanlı saldırılarını sürdüren kiralık katil çetelerinin provokasyonları son zamanlarda büsbütün yoğunlaşmıştır. Arkasından da «anarşi hortladı», «son bağımsız Türk devleti elden gidiyor» çığlıkları altında sıkıyönetim söylentileri ve önerileri tezgahlanmaya başlandı. Saldırıların faşist çetelerden geldiği herkesçe bilindiği halde olayları «beynelmilel komünizm» in düzenlediği ileri sürüldü.

10 saati aşkın Millî Güvenlik Kurulu toplantısı yapıldı. Ayrıca Anayasa'da yeri olmayan özel toplantılar yapılarak, «Devlet Brifing'i» diye gene yasal dayanağı bulunmayan adlar takıldı.

Egemen faşist güçlerin niyeti açıldı. «Anarşi» yaygaraları altında yeni bir sıkı yöntem tezgahlanmak isteniyordu. Fakat Türkiye'nin dış ve iç koşulları, demokratik halk hareketinin gücü karşısında egemen gerici çevreler, sıkıyönetim ilan etmek cesaretini kendilerinde bulamadılar.

İlan edilmek istenen sıkıyönetimin işlevi açıldı. Herşeyden önce işçi sınıfının üzerinde baskılar yoğunlaştırılacak, grevler, direnişler kanunsuzca önlenecek, toplu sözleşmelerde sıkıyönetim subayları «arabuluculuk» (!) yapacak, sonuç olarak artı değer oranının yüksek tutulmasına veya daha da yükseltilmesine çalışılacaktı. Egemen tekelci burjuvazi bu krizli dönemde bu sayede daha ucuz işgücü ile işçi sınıfının alın terinden milyonlarca liralık ek sömürü imkanı sağlayacaktı.

Tekelci sermayenin *kısa vadede* sıkıyönetimden en büyük çıkarı bu ekonomik avantaj olacaktır. Gerek 12 Mart sıkıyönetimleri gerekse Kıbrıs olayları sırasında ilan edilip, 1 yıl sürdürülen sıkıyönetim idaresinin sürekli grev yasakları yıllar boyu burjuvaziye ek tatlı kârlar getirmişti.

Bilindiği gibi halkımız son dört buçuk yılın üç buçuk yılını sıkıyönetim altında geçirmişti. Ve burjuvazi sıkıyönetim altında işçi sınıfının ekonomik mücadelesini bastırarak milyonlarca liralık ekstra vurgunlara fazlasıyla alışmıştı.

Burjuvazinin yeni sıkıyönetim planından kısa vadede sağlayacağı bu ekonomik çıkar dışında, sıkıyönetim sayesinde işçi sınıfımızın ve tüm emekçi halkımızın siyasi ve demokratik mücadelesini de sindirmeyi amaçlıyordu. Gerçi bu sı-

kiyönetim, 12 Mart dönemindeki aşırı faşist uygulamalara başvuracak gücü kendisinde bulamayacaktı ama, sıkıyönetimin, mevcut baskı mekanizmasını güçlendirecek ek bir araç olarak kullanılacağı açıktı. Nitekim, en son sıkıyönetim uygulaması grevleri yasaklamanın yanısıra miting ve kapalı salon toplantılarını da yasaklamıştı. Örneğin TSİP'in, Vıranşehir katliâmıyla ilgili olarak, sonradan da TÖB-DER'e karşı saldırıları protesto etmek ve ayrıca 1 Mayıs'ı kutlamak için düzenlediği mitingler sıkıyönetimce yasaklandı. Aynı yasak 15-16 Haziran Büyük İşçi Direniş'i'nin 5. inci, TSİP'in kuruluşunun 1 inci yıldönümü için hazırlanan açık hava toplantısına da uygulandı. Gene sıkıyönetim, giderayak TSİP Genel Sekreterini, KİTLE ve GERÇEK gazetelerinin sorumlularını da tutuklamıştı. Yeni sıkıyönetime, bu uygulamaların fersah fersah ötesinde bir baskı işlevi verilecekti. Fakat faşistlerin sıkıyönetim çığlıkları sonuç vermedi, bizzat MC partiler topluluğu bu konuda anlaşılmadı ve sıkıyönetim ilan edemedi. Buna rağmen faşist egemen çevrelerin bu amaçtan vazgeçtiğini sanmak yanlıştır.

Sıkıyönetimin ilan edilememesinde hangi faktörler rol oynamıştır.

● Bunlardan birincisi, hiç şüphesiz, emekçi halkın yüksek demokratik potansiyeli olmuştur. Gerek işçi sınıfı, gerekse tüm diğer ilerici güçler 1 yıldır ve özellikle MC iktidarı geldikten sonra yurt çapında yoğun bir anti-faşist kampanya sürdürmüşler, yoğun bir ajitasyon-propaganda yapmışlar, kitle gösterileri, kalabalık toplantılarla, yaygın yayınlarla anti-faşist uynışı hızlandırıp, demokratik mücadeleyi yurt çapına yaymışlardır.

Böylece, örneğin bir yıl önceki Türkiye halkının anti-faşist bilinciyle bugünkü yaygın ve yoğun anti-faşist nefreti arasında çok önemli bir fark vardır.

Gerici egemen çevreler, işte bugünkü güçler çerçevesinde sıkıyönetimi ilandan çekinmişler, kendi aralarında bölünmüşlerdir. Örneğin MC partilerinden MSP sıkıyönetime karşı çıkmak zorunda kalmıştır.

● Dış konjonktür açısından, detantın kazandığı etkinlik de yerli egemen güçlerin faşist özelemlerini gemleyen önemli bir faktördür. MC hükümeti felsefesine aykırı ilkeler taşıyan Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı Nihal Belgesi'ne imza atmak zorunda kalmış, Başbakan Demirel Romanya ve Bulgaristan'a gitmiş, SSCB ve Çekoslovakya başbakanlarını Türkiye'ye davet etmiştir.

Maocu provokatörlerin ve «keskin devrimci» geçinen gösterilerin bir türlü anlayamadıkları, kabullenmek istemedikleri detant, Türkiye'yi de giderek artan ölçüde etkilemektedir. Şayet A. Türkeş'in ve T. Feyzioğlu'nun başbakan yardımcısı olduğu bir iktidar, azılı faşistlere rağmen faşist tirmanışını arttıramıyorsa, bunun birinci nedeni emekçi halk hareketimizin gücüdür, ama bunu bütünleyen diğer faktör, uluslararası konjonktürdür. Ve bu dış konjonktür elbette detant dışında düşünülemez.

● Yerli egemen güçlerin çekindiği diğer dış politika faktörü Kıbrıs'dır.

Adanı % 40'ını işgal altında bulandıran ve Birleşmiş Milletler'de kendisine, kendinden başka oy verecek tek bir ülke dahi bulamayan Türkiye, sıkıyönetim ilanı halinde dünyada daha büyük bir tepki göreceğini kavramıştır. Nitekim MC yetkililerinden bazıları sıkıyönetimin Yunanistan'a (Yunanistan burjuvazisi demek istiyor) yarayacağını itiraf etmişlerdir.

Bu durum da dünya sosyalist sisteminin, uluslararası işçi sınıfı hareketinin ve ulusal bağımsızlık mücadelelerinin, kısacası tüm dünya halklarının topyekün anti-emperyalist mücadelesinin yükselen başarılarının bir türevidir.

Kıbrıs halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı göstermeyen Türkiye burjuvazisi, tüm sosyalist sistemi, tüm üçüncü dünya ülkelerini ve liberal rejimli tüm batı ülkelerini karşısında bulmuş, en gerici ve faşist rejimler bile Türkiye'nin işgaline karşı çıkmak zorunda kalmıştır.

Demk ki, dünya halklarının topyekün anti-emperyalist, anti-faşist tepkileri

Türkiye üzerinde büyük etki yapmıştır, ve Kıbrıs konusunda açmazda olan yerli egemen sınıflar sıkıyönetimi ilan ederlerse dünyada daha büyük tepkiyle karşılaşacaklarını anlamışlar ve bunu da açıkça belirtmişlerdir. Yani Türkiye halkının direkt olarak etkili anti-faşist mücadelesinin (esas faktörün), yanısıra dünyanın halkalarının demokratik tavrı indirekt yoldan sıkıyönetim meselesinde etki gösteren bir etken olmuştur.

● Başta Türkiye işçi sınıfının ve tüm emekçi halkının sıkıyönetimi önleyen *tain edici* faktör olması, ikincil olarak dünya halklarının demokratik mücadelesinin dolaylı etkilerinden başka, gene bu mücadelelerin bir sonucu olan egemen güçler arasındaki çıkar çatışması da sıkıyönetim meselesinde etkili olmuştur.

● Yerli tekelci burjuvazinin bir kesiminin AET tercihi açıktır ve bu kesim simdilik CHP'yi desteklem taktiğini gütmektedir.

AET burjuvazisi ise genel olarak sosyal demokratik, liberal ve reformist eğilimdedir. AET burjuvazisinin bu liberal politikası, herşeyden önce Avrupa işçi sınıfının köklü demokratik mücadelesinin ve II. Dünya Savaşı'nda Avrupa halklarının anti-faşist direnişinin bir sonucudur. Avrupa işçi sınıfı, Avrupa toplumunu demokratikleştirmiştir ve Avrupa tekelci burjuvazisi faşist rejimleri açıkça desteklemek hale gelmiştir.

Ayrıca en saldırgan ve en kanlı ABD emperyalizmine dünya halkalarının, Avrupa halklarının duyduğu nefret nedeniyle, Avrupa finans kapitali barışçıl gözükerek, faşizme karşı çıkararak az gelişmiş ülkelerde sempati toplamak ve bu yoldan yeni pazarlar, yatırıp alanları bulmak çabası içindedir.

Demek ki AET emperyalizminin bugünkü burjuva demokrat tutumu kendi isteği ve niteliğinin sonucu değil, Avrupa işçi sınıfının ve tüm dünya halklarının karşısındaki bir gerilemesidir.

Gene AET burjuvazisi ABD'den daha güçsüz olduğu için dünya sosyalist sistemiyle daha yakın ilişkiler kurmak, sosyalist sistemin üstünlüğünü daha belirgince kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu nedenlerle AET burjuvazisi, Türkiye'de açık faşist bir rejim değil, kısıtlı bir burjuva demokrat rejimden yanadır. Bu gerçek 12 Mart döneminde görülmüştür. AET bugün CHP ile ilişkilerini güçlendirmektedir. AET ile yeni imkanlar yaratmak isteyen belli yerli finanse grupları da ister istemez CHP'ye meyletmektedirler. Özellikle Ecevit'in son Baltık gezisinde topladığı sansasyondan sonra, önümüzdeki aylarda yerli tekelci sermaye içinde bu eğilim güçlenecektir. AET ülkeleri, Ecevit'e bir başbakan gibi davranmışlar ve adeta onu T.C.'nin meşru temsilcisi kabul etmişlerdir.

İşte sıkıyönetimin niçin ilan edilemediğinin temel nedenleri kısaca bunlardır. Bu faktörler aynı zamanda, Türkiye'de açık faşist bir rejimin dış ve iç objektif koşullarının bulunmadığını belirleyen öğelerdir. Yani bu sıraladığımız nedenler, «Türkiye niçin açık faşist bir diktanın eşiğinde değildir» sorusunun cevabı olmaktadır.

Bütün bu gerçeklere rağmen, açık faşizm tehlikesini yok saymak gaflettir. Çünkü faşizm tehlikesi kendiliğinden gitmez. Faşizm, ancak ona karşı mücadele edilerek inine tıklılabilir. Ve Türkiye'deki anti-faşist mücadelenin de esas *tain edici* unsuru elbette işçi sınıfımız ve emekçi halkımızdır. Dünya konjonktüründen medet ummak pasifizmden başka bir şey değildir, kendi sosyalist ve demokratik görevlerimizden kaçmaktır.

Sıkıyönetimin ilanı meselesine gelince, bu madde, egemen güçlerin gündeminde kalkmamıştır. Şu veya bu yolla, işçi sınıfımıza, emekçi halkımıza karşı sıkıyönetimi ilan etmenin fırsatını kollayacaklardır. Görevimiz sıkıyönetim kurumuna karşı demokratik bilinçlendirmeyi, anti-faşist mücadelemizin bir parçası olarak yapmak, kitleleri egemen anti-demokratik girişimlerin *tümüne* karşı *örgütlü ve bilinçli* olarak seferber etmektir.

SOVYET EKONOMİSTLERİ PARA BUNALIMINI TARTIŞIYOR

Sovyet dergisi *World Economy and International Relations*, Mart 1975 sayısında, ülkenin önde gelen ekonomistlerinin katıldığı bir yuvarlak masa toplantısı ile enflasyon konulu bir tartışmayı başlattı.

Enflasyonun nedenleri konusundaki bu oldukça kapsamlı tartışmaya katılanlar, kapitalist sistemdeki fiyat artışlarının birçok faktöre bağlı olduğunda görüş birliğine vardılar. Aşağıda, toplantıda yapılan konuşmalardan bazı bölümler, (ara başlıklar ilâve edilerek) verilmektedir. Bu tartışmalar ile, esas olarak tekelci fiyatlandırma ve ekonomideki tekelci devlet düzenlemesi gibi iç faktörlerle enflasyonun parasal ve üretimle ilgili nedenleri arasındaki ilişkilerin nitelikleri incelenmektedir. Özellikle bu ikincisi, Sovyet ekonomistleri arasında yapılan tartışmaların odak noktasını teşkil etmiştir.

Tartışmaların çoğu tarafından ele alınan dış faktörler arasında, altın değerinin devamlı olarak düşük tutulması ve altının para olmaktan çıkması gelmektedir ki, bu konu üzerinde tartışmacılar arasında bir görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, enflasyonun «ihraç» edilmesinin ekonomi üzerindeki etkileri (özellikle Shiskov bu konu üzerinde durmuştur) ve ayrıca euro - dolar piyasasının kredilerin genişletilmesinde-

ki rolü de dış faktörler olarak üzerinde durulan konuları teşkil etmiştir. İki konuşmacı (Krasavine ve Entov), anti - enflasyonist tedbirlerin etkinlikleri üzerinde durmuşlar ve bir başka konuşmacı da (Uoskin) enflasyonun parasal ve sosyo - ekonomik nedenleri üzerinde ilginç açıklamalar yapmıştır.

Türkiye'de de enflasyonun önemli bir sorun olduğu günümüzde, konuya sosyalist iktisatçıların nasıl baktıklarını yansıtmayı yararlı buluyoruz.

Tartışmalara katılan konuşmacılardan Sergei Dalin, Lydia Krasavina, R. Entov ve Tamara Velous Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü üyesidirler. Prof. Alexandria Eidelant, Plekhanof Enstitüsünde Para ve Kredi kürsüsü başkanıdır. George Solyus ise Moskova Maliyet Enstitüsü öğretim üyesidir. Valentine Fedorov ise Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler (World Economy and International Relations) adlı derginin yazı kurulunda çalışmaktadır.

Konu ile ilgili olarak ortaya çıkan ilk soru şudur: Acaba günümüzdeki fiyat artışlarını enflasyon olarak nitelemek ne dereceye kadar doğru olur?

Enflasyonun bilimsel tanımı, Marks tarafından yapılmıştır. İtibari kağıt para toplamının, piyasada mal dolaşımı için gerekli (altın ile ifade edilen) para değerini aşması ile ortaya çıkar. Marks şöyle yazıyor: «İtibari para değerindeki her artış, herbir itibari paranın temsil ettiği altın miktarında aynı ölçüde azalmaya yol açar. Fiyatlardaki artış yalnızca dolaşım sürecine bir tepki olarak ortaya çıkar ve itibari paranın temsil ettiği altın miktarı kadar bir değere sahip olmasını zorlar» (1).

Para basma, devlet tekelinde olduğuna göre, devlet, bütçe açığını kapatmak için bu yola başvurur ve böylece enflasyonun kaynağı olur. Aşırı askerî harcamalar ve silâhlanma yarışı, bütçe açıklarının esas nedenidir. Birçok kapitalist ülkede, enflasyon, yani mal dolaşımı için gerekli olandan daha fazla kağıt para arz edilmesi, fiyat artışlarının esas nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak tekelci devlet kapitalizminin hakim olduğu ülkelerde, durum bundan tamamıyla farklıdır.

Örnek olarak A.B.D.'de 1950 ile 1965 yılları arasında mal arzındaki artış, kağıt para arzının iki katı olmuştur (Kısa vadeli mevduatlar dahil). Ancak bu dönemde Marks'ın tanımına uygun bir enflasyon ortaya çıkmamıştır. Yine de gerek toptan, gerekse perakende fiyatların artış gösterdiği görülmektedir; özellikle ikincisindeki artışlar daha belirgindir. Sonuç olarak da, fiyat artışlarının daha başka nedenlerinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Vietnam savaşı yıllarında oldukça belirgin bir enflasyon ortaya çıkmış ve bunu toptan ve perakende fiyatların artışı izlemiştir. 1970 yıllarına kadar perakende fiyatlardaki artışlar toplam para hacmindeki artış-

ların üstündeydi. Ancak 1969 - 1971 yılları arasındaki, ekonomik bunalım ve gerileme döneminde, bunun tam tersi oldu: Gerek toptan, gerekse perakende fiyatlardaki artışlar, kağıt paranın enflasyonist artışının gerisinde kaldı. 1972 yıllarından itibaren de toptan ve perakende fiyatlardaki artışlar yeniden kağıt paranın enflasyonist artışının üstünde oldu. Buradan da anlaşılmaktadır ki, son üç yıl içindeki fiyat artışlarının yalnızca enflasyon ile açıklanması olanaksızdır.

FIYAT ARTIŞLARININ DİĞER NEDENLERİ

Fiyat artışlarının enflasyon dışındaki diğer nedenleri nelerdir?

Fiyat dalgalanmalarının ilk ve en eski nedenlerinden biri, kapitalist devri gelişimin çeşitli safhalarında arz ve talep arasındaki ilişkilerin değişmesidir..

Fiyatların devri yükselme ve azalması, enflasyon ve deflasyon olarak düşünülmemelidir. Marks, fiyat hareketlerini incelerken tam bir devir boyunca ortalama fiyatları ele almanın zorunlu olduğuna işaret etmiştir.

Tekelci kapitalizm ve özellikle tekelci devlet kapitalizminde, devri fiyat hareketleri ile ilgili kanun, aynen devri hareketlerin kendisi gibi değişikliğe uğramıştır. Bir taraftan, tekeller, fiyatları düşürecekleri yerde toplam mal arzını kılmayı tercih ederken, bir taraftan da ekonomiyi düzenleme çabası içindeki devlet, dolaşım alanına ilâve kağıt para sürme yoluna gider. Tekeller ve devletin bu ortak faaliyeti sonunda talep ve mal arzı azalırken fiyatlar artış gösterir. Dolaşım da eskisinden daha az mal olmasına karşın, kağıt para arzı artar. Bunun sonunda da dolaşım-daki mal arzına göre, paranın çoğalma ve azalma esnekliği de kaybolmuş olur. Diğer taraftan altının para olarak kullanımına son verilmesi de bu esnekliğin kesinlikle ortadan kalkmasına sebep olmuştur.

Fiyat artışlarının esas nedeni, tekel fiyatları ve tekelci aşırı kâr kanunudur. Genel olarak üretimin, özellikle 1960'lardan sonra hızla yoğunlaşması ve tekelleşmesi ile bunun günümüzdeki etkisi çok daha belirgin bir duruma gelmiştir.

Şunu söylemek gerekir ki, tekelci fiyat kanunu bile bugün farklı bir görünüm kazanmıştır. Tekellerin devletle birleşmesi ve bütünleşmesi sonunca tekelci fiyatlar, artık tekelci devlet fiyatlarına dönüşmüştür. Kapitalist ekonominin düzenlenmesi, zorunlu olarak tekelci fiyatların artmasına yol açarken, devlet bütçesinin de açık vermesine sebep olur. Her ikisi birden de fiyatların yükselmesine yol açar. Ancak fiyatların enflasyonist nedenlerle artışı ile tekellerin güç ve etkinliğinin artışı nedeniyle ortaya çıkan fiyat artışları arasındaki farklılığı iyice anlamak gerekir.

Öte yandan, ikinci dünya savaşından sonra bütün malların fiyatları (altın hariç), enflasyon olmamasına rağmen değerlerinin tam zıddı yönde gelişmişlerdir. Malların değerleri düşmüş, fiyatlar yükselmiştir. Bu pa-

radoks gibi görünen olgunun nedeni, malların fiyatlarını onların değerleri düşerken bile arttırmak durumunda olan tekellerin güçlerinin hızla büyümesidir.

ABD'deki Keynes'çi ekonomistler altının kesinlikle para olarak kullanılmaması ve uluslararası ticarete bir değişim aracı olarak gördüğü fonksiyonunun kaldırılmasını istiyorlar. Ancak, bu tutarsız bir görüştür, Kapitalizm var oldukça altın, toplumsal zenginliğin bir göstergesi olarak kalmakta devam edecektir.

Sonuç olarak, fiyat artışlarının birçok nedenlere bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Kelimenin bilimsel karşılığında «enflasyon», bunun asıl sebebi değil, yalnızca sebeplerinden biridir. Tekellerin güçlerinin olağanüstü artması, bunların devletle birleşmesi ve millî gelirin tekeller ve devlet yararına bölüşümünde bir araç haline gelmesi, bütün bunlar günümüzdeki fiyat artışlarının nedenleri arasındadır.

YATIRIMLARIN ENFLASYONİST ETKİSİ

Günümüzdeki enflasyonun ayırdedici nitelikleri nelerdir? Fiyat artışlarının bütçe açıklarının olmadığı bir dönemde veya az çok aynı anlama gelen, önceden bir para arzı olmadan ortaya çıkması ve fiyatların daralma, aşırı üretim ve işsizlik şartları altında yükselmesi; bütün bunlar, daha önce bilinmeyen ve yeni sayılan gelişmeler olarak değerlendirilmelidir.

Çoğu zaman, yukarıda adı geçen bu ilk iki özelliği açıklamak için, belli bir dönemde para arzındaki artış hızı ile perakende fiyatlardaki artış hızı karşılaştırılır. Ancak bu, sabit veya carî fiyatlar kullanıldığında farklı sonuçlar verir; nedenle de bu yöntem, sıhhatli sonuçlar vermez. Örneğin, 1947'den bu yana, 25 yıl içinde, perakende fiyatlar cari fiyatlarla ifade edildiğinde yüzde 352 oranında yükselmişken para arzı (kısa vadeli mevduatlar da dahil) sadece yüzde 102 artmıştır. Halbuki, sabit fiyatlarla ifade edildiğinde, aynı dönem içindeki perakende fiyatlardaki artış yüzde 173 olmaktadır.

Böylece, birinci halde toplam satışlar para arzındaki artıştan 3,5 misli daha fazla olmuşken ikinci halde ise ancak 1,7 kat fazla olmaktadır. Bu iki durum arasında ise, bir hayli fark vardır.

Öte yandan, perakende satışlardan ne kastedildiğini bilmek gerekir. Açıkça anlaşılıyor ki bu, bütün malların fiyatlarının o malların dolaşım hızı ile çarpımının toplamına eşittir ve şüphesiz Marks'ın «kağıt para miktarında dolaşım alanında gerekli olandan daha fazla her artış, onun değerinin düşmesi için ilk etki işlevini görür» formülüne göre, dolaşım sürecinde gerekli olan para miktarının belirlenmesinde başlangıç noktasını teşkil eden, dolaşımdaki malların fiyatlarının toplamı değildir.

Günümüzdeki sürekli enflasyonun belirlenmesinde, altın fiyatları yerine enflasyonist fiyatlar uygulanması nedeniyle Marks'ın formülünden

esaslı bir şekilde ayrılma sözkonusudur. Enflasyonist fiyatlar yapılan hayatı büyütmektedir. Özellikle paranın dolaşım hızı hesaba katılmadan toplam para miktarının göz önüne alınması nedeniyle para miktarı düşük alınmaktadır.

Bu şekilde bir yaklaşım sonucunda da, günümüzde enflasyonun para arzında bir artış olmadan ortaya çıktığı ve ayrıcalıklı bir niteliği olduğu sonucuna varılmaktadır. Halbuki, kapitalist ülkelerdeki para arzının nisbî dengesi, nakit olmayan satışların yaygınlaşması ve para dolaşım hızının artması ile karşılanmaktadır.

PARA YARATMA SÜRECİNİN DEĞİŞMESİ

Artık para yaratma sürecinin değiştiği gerçeğini göz önüne almak gerekir. Şimdilerde banknot çıkarma, para yaratma yöntemlerinin başlıcası olmaktan çıkmış ve nakit olmayan anlaşma ve satışlar nakit satışlar toplamını bir hayli aşmıştır. Şirketlerin hisse senetleri üzerinde yapılan işlemler nakit para kullanılmaksızın yürütülmektedir. Bu doğrultuda daha birçok yeni yöntemlerin geliştirilmekte olduğu görülmektedir.

Bütün bunlardan, enflasyonun para arzındaki niteliksel bir artışla direkt ilişkisi olduğunu söylemenin oldukça güç olduğu anlaşılmaktadır.

Marks'a göre, bütçe açığı ve piyasaya aşırı kağıt para sürülmesi enflasyonu hızlandıran tek itici güç değildir. Enflasyona yol açan ve özellikle günümüzde oldukça geçerli olan etkenlerden biri de yatırımlardır.

Kapital'in II. cildinde, hükümetin, geniş çapta yatırım faaliyetlerine girişmesinin genel fiyat seviyesinin artmasına yol açacağı görüşü yer almaktadır. Buna bir örnek olarak Marks, Rusya'da bir demiryolu inşaatını gösterir; bunun sonunda;

«Bütün bir dönem boyunca üretken sermayenin maddi unsurlarını karşılayacak tek bir ürün bile piyasaya sürülmemiş oldu.» (2).

Ve şu şekilde devam ediyor :

«Bir taraftan piyasadan üretken sermayenin unsurları çekilirken yalnızca bunun para karşılığı piyasaya sürülmektedir. Sonuç olarak da (ürün şeklinde) hiçbir arz karşılığı olmaksızın toplam efektif talep büyür. Bundan dolayı da gerek hayatî ihtiyaç maddeleri, gerekse üretim maddelerinin fiyatları artar» (3).

Bilindiği gibi, yatırımların enflasyonist etkisi, gelişmekte olan ülkelerde oldukça şiddetli bir biçimde kendini gösterir. Çünkü burada enflasyon ile sanayileşme adetâ atbaşı gitmektedir. Ancak gelişmiş kapitalist ülkelerde, özellikle hükümet harcamalarının geleneksel sınırları bir hayli aştığı 1960 ve 1970'lerde yatırımların enflasyonist etkisi kendini göstermekte gecikmemiştir. Askerî ve devlet harcamalarının yanı sıra, altyapı yatırımları ve çevre kirlenmesinin önlenmesi için yapılan harcamaların da gözle görünür bir artma gösterdiği görülmektedir. Bütün bu har-

camalar da, yukarıda adı geçen alanlarda çalışanların, genel olarak karşılığında hiçbir ürün arzı olmayan ve dolayısıyla enflasyonist bir etki yapan bir talep yaratılmasına yol açmaktadır.

Yatırımların enflasyonist etkisi olarak adlandırılan enflasyonun bu yönü, esas olarak Marks'ın dolaşımda gerekli para miktarı ve para arzı ile mal arasındaki dengenin bozulması ile ilgili formülünden kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle Marks, yatırımların enflasyonist etkisini incelemiş ve bunu toplumsal sermayenin yeniden üretimi ve yatırımların farklı sektörlerle dağıtılması sorunu ile birleştirmiştir. Bu, günümüzdeki enflasyonun incelenmesinde büyük önem taşır. Bilindiği gibi, aşırı yatırım bir yandan belli ürünlerin aşırı üretimini ve diğerlerinin ise darlığını getirirken aynı zamanda ürünlerin fiyatlarının düşmesi veya yükselmesine de sebep olur. Günümüzdeki enflasyonun değerlendirilmesinde bu hususun göz önüne alınması gerekir.

BÜTÜN FİYAT ARTIŞLARI ENFLASYON ANLAMINA GELİR

Yakın zamanlara kadar enflasyonun daha çok teknik ve parasal tahlillerine ağırlık verilmekteydi. Şimdi ise konu üzerinde yapılan toplumsal ve ekonomik yorumların ağırlık kazandığı görülüyor. Ancak yine de enflasyonun açık bir tanımının yapıldığını söylemek oldukça güçtür.

Teknik ve parasal açıdan enflasyon, «dolaşımdaki para miktarının aşırı ölçüde artması ve paranın değerinin azalması sonucunda toplumsal üretim ve ulusal gelirin ekonominin farklı kesimleri; farklı sınıf ve grupları arasında üretim araçlarına sahip sınıflar yararına yeniden dağılımı» olarak tanımlanabilir (4). Para, kredi ve ekonomi politik üzerine yazılan ders kitaplarında da aşağı yukarı buna benzer bir tanımlama yer alır.

Ancak, istatistiklere bakıldığında, savaş sonrası dönemde hiç de sandıldığı gibi piyasaya aşırı ölçüde para sürülmediği halde, yine de enflasyonun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunu daha açık bir şekilde anlamak için ABD'de enflasyonun oldukça yüksek olduğu 1968-1972 dönemine bir göz atmak yeterli olacaktır. Adı geçen dönemde GSMH yüzde 33,5 artarken dolaşımdaki para miktarı (banknot ve mevduatlar olarak) ise ancak yüzde 14 artmaktaydı. İngiltere'de de aynı dönem içinde GSMH artışı yüzde 43,3 iken para arzındaki artış yüzde 38,8 olmuştu. Halbuki bu ülkede enflasyon hükümeti 1967 yılı sonunda paranın değerini yüzde 14,3 oranında düşürmeye zorlayacak seviyede yüksek olmuştu. Batı Almanya'da da aynı değerler yüzde 53,4 ve yüzde 43,0 olarak gerçekleşmişti. Bütün bu adı geçen ülkelerde, para arzı, GSMH artışının gerisinde kalmış, diğer taraftan paranın değer kaybı, adı geçen dönem içinde ABD'de yüzde 15,2, İngiltere'de yüzde 17,2 ve B. Almanya'da yüzde 11,0 olmuştur. Bu değer kaybını dolaşımdaki para artışı ile açıklamak mümkün müdür?

Bütün Fiyat Artışları Enflasyon Anlamına Gelir

GEORGE SOLYUS

Yakın zamanlara kadar enflasyonun daha çok teknik ve parasal tahlillerine ağırlık verilmekteydi. Şimdi ise konu üzerinde yapılan toplumsal ve ekonomik yorumların ağırlık kazandığı görülüyor. Ancak yine de enflasyonun açık bir tanımının yapıldığını söylemek oldukça güçtür.

Teknik ve parasal açıdan enflasyon, «dolaşımdaki para miktarının aşırı ölçüde artması ve paranın değerinin azalması sonucunda toplumsal üretim ve ulusal gelirin ekonominin farklı kesimleri; farklı sınıf ve gurupları arasında üretim araçlarına sahip sınıflar yararına yeniden dağılımı» olarak tanımlanabilir (4). Para, kredi ve ekonomi politik üzerine yazılan ders kitaplarında da aşağı yukarı buna benzer bir tanımlama yer alır.

Ancak, istatistiklere bakıldığında, savaş sonrası dönemde hiç de sanıldığı gibi piyasaya aşırı ölçüde para sürülmediği halde, yine de enflasyonun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunu daha açık bir şekilde anlamak için ABD'de enflasyonun oldukça yüksek olduğu 1968-72 dönemine bir göz atmak yeterli olacaktır. Adı geçen dönemde GSMH yüzde 33,5 artarken dolaşımdaki para miktarı (banknot ve mevduatlar olarak) ise ancak yüzde 14 artmaktaydı. İngiltere'de de aynı dönem içinde GSMH artışı yüzde 43,3 iken para arzındaki artış yüzde 38,8 olmuştu. Halbuki bu ülkede enflasyon, hükümeti 1967 yılı sonunda paranın değerini yüzde 14,3 oranında düşürmeye zorlayacak seviyede yüksek olmuştu. Batı Almanya'da da aynı değerler yüzde 53,4 ve yüzde 43,0 olarak gerçekleşmişti. Bütün bu adı geçen ülkelerde para arzı, GSMH artışının gerisinde kalmış diğer taraftan paranın değer kaybı, adı geçen dönem içinde ABD'de yüzde 15,2, İngiltere'de yüzde 17,2 ve B. Almanya'da yüzde 11,0 olmuştur. Bu değer kaybını dolaşımdaki para arzının artışı ile açıklamak mümkün müdür?

Teorik olarak paranın değer kaybının, onun aşırı arzından olduğu söylenebilirse de (ki çoğu zaman durum bu değildir) diğer taraftan asıl üzerinde durulması gereken hususun enflasyonun yukarıda verilen tanımını olduğu ortaya çıkmaktadır; çünkü bu tanım yalnızca sun'î bir olguyu

yansıtmakta ve ülke içinde hükümeti böyle bir tedbir almaya zorlayan ekonomik sürecin ne olduğu konusundaki meseleyi açıklayamamaktadır.

PARA NEDEN DEĞER KAYBEDER?

Enflasyonun sebepleri dolaşım alanında değil, üretim alanında aranmalıdır. Diğer taraftan, enflasyonun teknik ve parasal formülasyonu, san-ki enflasyonun nedeninin dolaşım alanında aranması gerektiği şeklinde bir izlenim yaratır ki, bunu kabul etmek olanaksızdır.

Birinci dünya savaşının tecrübeleri, kapitalistlere bazı şeyler öğretmiştir ve şimdi tek bir kapitalist ülkede dahi bütçe açıklarını gidermek için borçlanma ve anti - enflasyonist tedbirler alma yoluna gidilmekte ve enflasyona yol açacak olan para basma yöntemine başvurulmamaktadır.

Paranın değer kaybetmesinin asıl nedeni, kapitalist yeniden üretimin çelişkilerinin keskinleşmesinden doğan sürekli fiyat artışlarıdır.

Kapitalizmin çöküşünü önlemek amacıyla alınan tekelci devlet tedbirlerini tekellerin ekonomik gücü ile devlet egemenliğini tek bir mekanizma içinde birleştirmek şeklinde tanımlamak olanaklıdır. Ancak bu tedbirlerin alınabilmesi için devletin elinde kaynak olması gerekir. Çelişkiler ne kadar keskinse bu tür tedbirleri almak için gerekli kaynakları bulmak da o kadar gerekli olur. Ancak bu kaynaklar da kısıtlıdır. Bu şartlar altında devlet, vergileri arttırma yoluna baş vurur. Vergi veren yalnızca işçi değildir, kapitalistler de vergi verir. Ancak bir farkla : işçi sınıfının bu ek vergiyi bir daha başka yollarla geri alamayacak şekilde ödemesine karşılık, kapitalistler, bu vergileri fiyatları attırmak yolu ile karşılırlar.

Tekeller, bu şekilde, fiyat arttırma mekanizmalarını çalıştırmaya başlamış olurlar. Tekelci fiyatlar, büyük burjuvazinin saldırganlık ve haydutluğunun bir sembolü haline gelmiştir. Bu olağanüstü kolay bir vurgun yönetimidir: Tekeller için bütün mesele «eşit seviyede bir fiyat» tespit etmek ve bu şekilde aşırı kârlar elde edilebilmektedir. Fiyat artışlarının birinci sebebi budur.

Fiyat artışlarının ikinci sebebi, devletin çeşitli harcamalarından kaynaklanmaktadır. Firmaların devletle yapmış oldukları anlaşmalarda aşırı fiyat uygulama yoluyla, normalden yüzde 15-20 oranında daha yüksek kâr elde ettikleri bilinmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde, aralarında küçük ve orta büyüklükteki aracı firmalar da bulunan devlet siparişleri ile çalışan bir hayli firma vardır. Firmalar ve devlet arasında normal piyasa şartları dışında yapılan alışverişler, zincirleme fiyat artışlarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Enflasyonun günümüzdeki niteliklerinden birine de dikkati çekmek gerekir. Kapitalist gelişmenin bazı dönemlerinde gerçek ücretler arttığı halde, enflasyon olabilmektedir. Örnek olarak, 1968-72 döneminde ABD'de parasal ücretler yüzde 28,9 artarken, perakende fiyatlar yüzde 22,2 artmıştır. İngiltere'de ise aynı değerler sırasıyla yüzde 44,4 ve yüzde 26,8 olmuştur. Batı Almanya'da ise bunlar yüzde 55,6 ve yüzde 17 olmuştur. Ancak 1973 yılından itibaren adı geçen ülkelerde gerçek ücretler düşmeye başlamıştır.

Gerçek ücretlerin arttığı bir dönemde enflasyonun ortaya çıkması üzerine durmak gerekir. Bilimsel ve teknolojik devrim, işçi sınıfı üzerindeki sömürüyü arttırmaktadır. Emek üretkenliğinin artması nedeniyle millî gelir artışı da yüksek olmaktadır. Sonuç olarak gerçek ücretler artış gösterse bile yatırımcılar oldukça yüksek kârlar elde edebilmektedirler. Gerçekten de istatistikler, 1968-72 döneminde ABD'de imalat sanayiinde haftalık ücretler yüzde 63 oranında artış gösterirken kapitalistlerin vergi sonrası kârlarının yüzde 112 arttığını göstermektedir. Aynı durum kendini B. Almanya'da da göstermektedir. 1966-69 döneminde en büyük 100 şirketin kârları yüzde 52,6 artarken ücretler ise ancak yüzde 12,4 artmıştır.

ÇOK FAKTÖRLÜ SÜREÇ

Bazı ekonomistler, enflasyon ile para arzının artması arasındaki ilişkiyi görmezlikten geliyorlar. Ancak bu doğrultuda Prof. Solyus'un ileri sürdüğü tezler ikna edici olmaktan uzaktır. Bir kere yaptığı hesaplamalar için seçmiş olduğu dönem doğru değildir. Yapılan hesaplamalarda piyasada aşırı oranda paranın olduğunu göstermek için seçilecek olan başlangıç yılı oldukça önemlidir.

Baz (başlangıç) olarak, bunalım olduğu bir dönem alınırsa, piyasadaki aşırı para arzını izlemek mümkün olmayabilir. Ancak uzun vadede bu tür bir gelişme, sözkonusu ülkenin şartlarına da bağlı olarak değişen biçimde ortaya çıkacaktır. Örnek olarak 1944 Bretton Woods anlaşması ile, ulusal paralar aynı zamanda rezerv para haline getirilen ABD ve İngiltere için savaş sonrası dönemde aşırı bir para sürme politikasının uygulanması bir yerde olanaksızdı. Buna rağmen adı geçen bu iki ülkede de her ne kadar diğer Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya seviyesinde olmasa da piyasaya aşırı bir seviyede para sürülmüş olduğu görülmektedir. Örneğin ABD'de millî gelirin iki misli arttığı 1945 ile 1972 yılları arasında para ve mevduat arzının artışı 2,4 misli olmuştur. Bu gelişme, özellikle 1970'lerden sonra daha belirgin olmuştur.

İkinci olarak, para arzı ile millî geliri cari fiyatlarla kıyaslamak doğru değildir. Fiyat artışlarının millî gelire olan etkisini bulabilmek için sabit fiyatların kullanılması gerekir.

Sonuç olarak enflasyonun piyasadaki gerçek taleplerin artışı ile ilgili dolaşımdaki paranın artmasından dolayı ortaya çıkan ayrıcalıklı özelliğini kabul etmemek için hiçbir sebep yoktur. Şüphesiz bunu yalnızca dar bir biçimde teknik ve parasal açıdan ele almak yanlış olur. İnceleme, aynı zamanda üretim sürecinin çelişkilerinin bir sonucu olan ekonomik açıdan da yapılmalıdır. Son tahlilde ister teknik, ister parasal olsun bütün enflasyonist faktörler, piyasadaki paranın artışı ile yakından ilgilidir.

Yetersiz İstatistik Teknikleri

Enflasyonu incelemek için yeterli istatistik yöntemlerin geliştirilememiş olması, meseleyi daha da zorlaştırmaktadır. Uzun müddetten beri piyasadaki para arzının artışı ile sanayi üretiminin artış endekslerini karşılaştırmak piyasada ne ölçüde para olduğunu ortaya çıkarmak için uygulanagelen bir yöntem olmuştur. Ancak sanayi üretim endeksleri, tarım ve hizmetler kesimindeki ekonomik faaliyetleri yansıtmadığı için ekonomideki gerekli toplam para arzı ile ilgili kesin bir gösterge teşkil edemez.

Kanımcı para arzı endeksleri ile millî gelir artışının kıyaslanması, millî gelir bileşimlerinin hepsinin parasal işlemlere tabi olmamasına rağmen daha tutarlı bir yoldur. Yine de şunu ifade etmek gerekir ki, ağır sanayi kesiminde sözsahibi olan ülkeler için kıyaslamalar pek sıhhatli sonuç vermiyecektir. Enflasyonun tanımında bir değişiklik yapıldığı takdirde genellikle banknot, çek ve banka mevduatlarından oluştuğu bilinen para tanımının da değişikliğe tâbi tutulması gerekecektir. Bunun yanında bir yandan para dışı işlemler yaygınlaşırken diğer yandan da kullanılan kredilerin kolaylıkla paraya dönüştürülebildiği gerçeğini göz önüne almak gerekir. Gerçekten, nakit para ile yapılan işlemlerde oldukça belirgin bir azalma olmuştur. Ancak bankalar arasında karşılıklı anlaşma ile yürütülen işlemlerin olması ve paranın dolaşım hızının artışı da göz önüne almak gerekir.

Genel ekonomik faktörlere önem veren bazı ekonomistler enflasyonun büyümesi sürecinde para mekanizmasının oynadığı rolü küçümseme eğilimindedirler. Usoskin'in paranın enflasyon mekanizması üzerinde hem olumlu, hem de olumsuz yönde ikili etkisi olduğu görüşüne katılıyorum. Buradan hareketle, enflasyonun incelenmesinde paranın niteliğinin bir kere daha ele alınmasının gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Para dışı mal alışverişi, meta üreticilerinin artık tamamıyla pazara açıldığı, üretimin tekeli devlet tarafından toplumsallaştırılması şartları altında hızlanmaktadır. Son zamanlarda kâğıt para, çağdaş kapitalist ekonomiye altın karşılığı olarak hiçbir değeri olmayan, fakat değer ölçüsü işlevi görecektir şekilde yerleştirilmek için çaba sarfedilmiştir. Kanımca işlevleri üzerinde bir sürü değişiklik yapılmış olmasına karşın altın, hâlâ para dolaşım sisteminin temelini teşkil etmektedir. Bu konuda Solyus'un bunun tam tersi olan görüşüne katılmak olanaksızdır. Ancak bu sorun, üzerinde ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

Para üzerinde yapılacak tartışmalar, ekonomik kategorilerin, yapılan bazı düzenlemelere rağmen özünde aynı kalarak sürekliliğini koruduğu ilkesinin benimsenmesi ile objektif sonuç verebilir. Günümüzde paranın değerini altının temsil niteliği kavramını kullanarak açıklamaya kalkışmak, para dolaşımı ve toplumsal üretimin gerçek yapısı ile tamamen uyumsuzluk gösterecektir. Para değerini aynı zamanda banknot ve çeklerin temsil ettiği kredi üzerinde temellendirmek gerekir.

Günümüzde paranın dolaşımı ile yeniden üretimin artışı arasında fonksiyonel ilişki, ekonominin özel kesimine kredi yaratmak amacı ile banknot ve çek çıkarmakla kurulmaktadır. Bankaların, devletin askeri ve diğer üretken olmayan harcamalarını karşılamak için kredi açmaları şeklinde ortaya çıkan para arzı, para arzının büyüme hızı, yeniden üretim hacmi ve toplam mal satışları arasındaki dengenin bozulmasına yol açmaktadır.

Kredilerin nakit para yerini alması sonunda, para ve kredinin hemen hemen aynı anlama gelme ve aynı işlevi görme eğilimi giderek artmaktadır. Kredi piyasasının genişlemesi ile fiktif sermaye ve hisse senedi satışlarının artmasına paralel olarak ortaya çıkan muazzam likit kaynakları hareketleri, kredi ile dolaşımdaki para arasındaki dengeyi bozmakta ve sonuç olarak da enflasyonu şiddetlendirmektedir.

DEVİRİ FİYAT HAREKETLERİ SÜREGELİYOR

Günümüz şartlarında fiyat artışları tek bir nedene bağlı olarak değil, birçok nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır ve enflasyonun incelenmesinde bu, belki de en önemli noktayı teşkil etmektedir. Enflasyonun nasıl tanımlanacağı hakkında fikir ayrılıklarının olduğu anlaşılıyor. Bazılarına göre enflasyon fiyat artışlarının nedenlerinin yalnızca biri, bazılarına göre de dolaşımda aşırı ölçüde para sürülmesi veya bununla ilgili hususlar..

Enflasyonun geleneksel bir biçimde parasal yöntemlerle fiyat artışlarına yol açacak seviyede büyük bütçe açıklarından ve para arzının artmasından ortaya çıktığı şeklindeki açıklama, kanımca ancak geçmişteki enflasyonu açıklamaya kâfi gelecektir, (bu durumda bile salt parasal olgu olarak değerlendirmek, Solyus'un da doğru bir biçimde belirttiği gibi, inclenen sürecin çok genel ve sunî bir çerçevesini çizebilecektir.)

Tekelci devlet yapısındaki ekonomik ilişkiler, kapitalizmin tarihinde ilk defa, ekonomide kilit rol oynayan kesimlerdeki fiyat artışlarının genel fiyat seviyesinin yükselmesi için ilk itici güç olduğu bir ortam yaratmıştır. Dolaşımdaki para hacminin artması, fiyat genel seviyesinin yükselmesi ve dolaşımdaki paranın artması için ekonomide var olan somut eğilimler, tekelci devletin ekonomide denge sağlamak için aldığı tedbirlerle de güçlendirilmektedir.

Enflasyon üzerinde yapılacak teorik incelemeler, günümüzdeki fiyat artışlarına yol açan bu karmaşık süreci basite indirgemek ve burada söz konusu olan farklı faktör ve mekanizmaları ayırmak zorundadır. Bazı durumlarda gerçek enflasyon (para dolaşımından kaynaklanan faktörlerin fiyatlar genel seviyesinde itici güç olarak rol oynadığı ortam) fiyatların enflasyonist olmayan yollardan yükselmesine karşı durur. Bu tür ayırımlar, kanımca pek o kadar keskin değildir.

Sanayide gelişmiş kapitalist ülkelerdeki savaş sonrası enflasyonist gelişime bir göz atalım. Son tahlilde fiyat genel seviyesinin yükselmesine yol açan tekelci fiyatlardaki artış (diğer faktörlerin sabit kalması ile) dolaşımdaki para miktarının artışını gerektirir. Para miktarının artışı çeşitli şekillerde (farklı ödeme araçlarının yaratılması, paranın dolaşım hızının artırılması veya bu her ikisi birden) olabilir; ancak bu, fiyat genel seviyesinin artışı için gereklidir. Şimdi burada şu soru akla geliyor: Ödeme araçlarındaki bu artış ne derecede dolaşımdaki para miktarının aşırı oranda yükselmesi olarak nitelendirilebilir?

Genel olarak bir taraftan tekeller (ve tekelci devlet) fiyat mekanizmasına karşı çıkıp diğer taraftan dolaşımdaki paranın enflasyonist artışını kabul etmemek olur mu? Bu iki faktör «farklı seviyelerde» işlemektedir ve tekelci devlet sisteminin farklı iki alanı ile ilgilidir; bunlardan ikisinden birinin olmaması düşünülemez. Günümüz şartlarında bu ki olgu aynı anda çalışır ve birbirini tamamlarlar. Bu ikisinin ayrı ayrı incelenmesinin ne kadar anlamsız sonuçlar vereceği, pratikte fiyatların «enflasyonist» ve «enflasyonist olmayan» yollardan arttığını göstermek için uygulanan yöntemlere bakıldığında daha iyi anlaşılacaktır. Bunu yapmak için de dolaşımdaki paranın artışı üretim hacmindeki artış ile kıyaslanmaktadır. Bu konuda Krasavine ve Useskin'in ileri sürdüğü tezler kanımca meseleyi açıklar niteliktedir.

Ödeme Araçlarının «Tek Taraflı Hareketliliği»

Günümüzde enflasyon, tekelci devlet kapitalizminin işleyişinden ortaya çıkmıştır, ancak ekonomideki tekelci devlet kapitalizmi yapısı, aynı zamanda para dolaşım sisteminin ödeme araçları arzının «tek taraflı hareketliliği» ile nitelendirilmesini de içermektedir. Fiyatların sürekli olarak artış göstermesi eğilimi, çağdaş kapitalizmin ekonomik ve sosyopolitik sisteminin özünde yatmaktadır, onun yeniden üretim sürecinin çağdaş dönemde içinde bulunduğu bunalımın özel niteliklerinde yatmaktadır. ABD ve Almanya'da 1960'ların ortasından bu yana olan fiyat artışlarının incelenmesi, paranın fiyat artışlarındaki etkisinin kesinlikle aktif veya kesinlikle pasif olduğunu söylemenin doğru olmadığını ortaya çıkaracaktır.

ENFLASYON VE YENİDEN ÜRETİM SÜRECİ

Genel olarak enflasyon ile bu şartlardan doğan ve bu şartlar altında işleyen ve enflasyona doğrudan doğruya yol açan somut şartları ayırmak gerekir. İlk bakışta bu faktörlerin sistemleştirilmesinin güç olduğu görülür. Ancak yine de belli bir gruplamanın yapılması mümkündür. Bunun için milli gelir bileşimlerinden, yani üretim süreci, özel ve kamu harcamaları ve dış ekonomik ilişkilerden hareket etmek en doğru yoldur. Şimdi bunları teker teker ele alalım.

Sermaye Artışları: Yatırımların artış hızı, fiyat artışları ile yakından ilişkilidir. Ekonomik faaliyetlerin artış gösterdiği dönemlerde fiyatlar, yatırımların artması ile yükselir. Yatırımların artışı nasıl olmaktadır ve nasıl şekillenmektedir? Ücret artışı ve özel harcamaların yükselmesinden dolayı ortaya çıkan talep artışı üretimde yatırımların artmasına yol açmaz ve fiyatların yükselmesine sebep olacak ölçüde fazla talep yaratamaz. Diğer taraftan değişken sermaye daha yeni yeni üretim sürecine girmektedir. Yani buradaki artış, ekonomideki gelişmeden sonra olmaktadır. Öte yandan bu dönemde ücret artışları ile kârların artışı arasındaki fark en fazladır.

Yatırım taleplerinin artmasının asıl nedeni, kredi kurumlarının büyük ölçüde artış göstermesidir. Şirketler, artık karşılığında hiçbir altın olmayan krediler kullanmaktadırlar. Bu krediler, artık yalnızca tarafların karşılıklı olarak geliştirdikleri güvenlik sistemine dayanmaktadır; oysa makroekonomik açıdan bakıldığında bu durum, yatırımcıların yatırım isteklerini teşvik etmesi açısından, enflasyonist bir etki yaratmaktadır.

Altın standardının uygulandığı dönemden bu yana bu alanda oldukça esaslı değişiklikler ortaya çıkmıştır. Eskiden kredilerin kullanılması son tahlilde altın sistemi ile kısıtlandırılmaktaydı. Ancak bugün kredilerin altın ile hiçbir ilişkisi kalmamıştır ve sonuç olarak kredi kullanımı, hiçbir sınırlamaya tabi tutulmaksızın büyük boyutlara ulaşabilmektedir.

Krediler, bir taraftan ekonomik faaliyetleri düzenlemekte, ancak diğer taraftan da enflasyona yol açmaktadır. Kredilerin ekonomiye büyük çapta girmesi sonunda ortaya çıkan enflasyon, aynı zamanda kredilerin eskisine oranla daha kolay bir biçimde geri ödeme imkânı da yaratmaktadır. Sonuç olarak da yatırımların yapılması teşvik edilmektedir.

Devri faktörler göz önüne alındığında ekonominin tekelci ve tekelci devlet düzenlemesi ile dolaşımdaki paranın artışı, sırayla doğrudan doğruya fiyat artışlarına yol açan faktörler olarak ortaya çıkarlar ve bir sonraki dönemde fiyatların daha yüksek düzeyde olmasına yol açacak ortam hazırlarlar.

Kapitalist devri hareketlerin gelişimi içinde ortaya çıkan arz ve talep dalgalanmalarının piyasa fiyatlarının oluşmasında objektif faktör olarak rol oynadığını da göz önüne almak gerekir. Günümüzde fiyat hareketlerinin artık devri nitelikte olmadığı görüşüne katılmak olanaksızdır. Tekelci kapitalist dönemde, fiyatların devri hareketlerinin büyük oranda giderildiği gerçeğini kimse inkâr etmemektedir. Bunun için geçtiğimiz asırda fiyat düşüşlerinin, üretim hacminin azalmasından çok bunalım dönemlerinde ortaya çıktığını hatırlamak yeterli olacaktır. (5)

20. yüzyılın sonlarına doğru gelişmiş kapitalist ülkelerde, bunalımlar sonunda fiyat düşüşlerinin ortaya çıkma eğiliminin azaldığı görülmektedir. Diğer taraftan fiyatların belli bir devir içinde yükselmesi de daha dengeli bir nitelik kazanmıştır. Bu, hiç şüphesiz üretimin yoğunlaşması ve ekonominin tekelci devlet tarafından giderek daha sıkı bir biçimde düzenlenmesi ile özellikle son zamanlarda enflasyonist gelişim içinde kümülatif sürecin giderek daha çok belirgin bir hal alması nedeniyledir.

Şurası açık olarak anlaşılmaktadır ki, son zamanlarda yapılan bütün düzenlemelere rağmen istatistik ve ekonomik veriler, fiyat genel seviyesinin artışının devri faktörlerden etkilenecek şekilde ortaya çıktığını göstermektedir. Sonuç olarak daralma döneminin sona ermesi ve üretim hacminin artmaya başlaması, fiyat genel seviyesinin yükselmesi yönünde etki yapmakta, bunun tersi ise, ekonomideki devri potansiyelin azalmaya başladığı gerilemenin ortaya çıktığı dönemde fiyat artışlarının baskı altına alındığı bir gelişme görülmektedir.

Enflasyonun Çeşitli Etkileri

Enflasyonun yatırımları kolayca gerçekleştirilebilecek bir ortam yaratması ve mevcut ekonomik kapasitenin daha verimli bir şekilde değerlendirilebilmesine imkân vermesi ve bu şekilde, ekonomi için sürükleyici faktör olarak rol oynaması yanında ekonomiye çeşitli zararları olduğu da son zamanlarda ortaya çıkarılmıştır. Bu da sermayenin dengesiz dağılımı ve aşırı birikimine yol açmasıdır.

Yatırımların, ekonominin farklı sektörlerine eşitsiz dağılımı, bir kesimde üretimin artması ve diğerinde de azalmasına yol açmakta ve bu da enflasyonun gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Tekelleşmeden dolayı ekonominin nispeten dengeli olduğu kesimlerde fiyatlar çok ender olarak düşme göstermekte, diğer taraftan taleplerin diğer sektörlerde üretilen mallara doğru gelişme eğilimi göstermesi ise kapitalist pazar kanunları çerçevesinde fiyatların artışına yol açmaktadır. Diğer taraftan inşaat sanayiinde onarım yerine yeniden inşa alanına yatırım yapılması da başlıbaşına enflasyonu körükleyen faktörlerden biri olmaktadır. Yatırımların üretime geçmesi belli bir zaman almaktadır, yatırım faaliyetlerinin arttığı yükselme dönemlerinde yatırım eğilimi ve dolayısıyla tüketim taleplerindeki (istihdam artışı nedeniyle) artış, karşılığı mal olarak konamamaktadır.

Enflasyonun büyümesi, aynı zamanda gerçek sermayeye oranla büyük ölçüde şişirilmiş olan fiktif sermayeye karşılık olarak çıkartılan hisse senetleri ve diğer senet satışlarının dolaşım alanına girmesi ve sonuç olarak paranın değerinin azalmasına yol açması ile hızlandırılmış olmaktadır. Yatırımların finansmanında ortaya çıkan bu niteliksel değişiklikler, enflasyonist şartların yaratılmasında etkili olmaktadır. Burjuva devletlerin ekonomik büyümeyi enflasyondan ayırmak için gösterdiği bütün çabalar da daha en baştan başarısız olmaya mahkumdur. Çağdaş kapitalizm, artık sürekli ve devri bir gerileme durumundan kurtulmak için paranın istikrarlı olmasını gözden çıkarmaktadır. Artık enflasyon, ana sermayenin yenilenmesi için vazgeçilmez bir gereklilik olmuştur.

Ücretler ve Talepler

Şimdi GSMH'nın diğer bileşimlerine bir göz atalım: Ekonomik genişleme döneminde ücretler, gerek sayısal, gerekse uzmanlaşma doğrultusunda kendi içinde artarak taleplerin oluşumunda aktif bir rol oynarlar. Bu dönemde yatırımcının artan maliyetleri normal olarak kârların azalmasına yol açmaz (ve genel olarak fiyatların artışına neden olarak gösterilemez). Bunun nedeni, ilk önce piyasa ve satış şartlarının elverişli olması, ikincisi ise maliyetlerin düşmesidir. Bu ikincisi, emek üretkenliğinin artışının makro

ekonomik büyüme hızı doğrultusunda oldukça yüksek olmasından dolayıdır.

Ancak ekonomide dönüm noktasına ulaşıldığında, artı-değer artışında bir azalma tehlikesi ile karşılaşılır. Böyle olunca da tekeller kârlarını eski seviyesinde tutmak için çaba gösterirler ve birim maliyetlerin artışı nedeniyle bunu yapmak için de fiyat artışlarına başvururlar.

Yatırımcıların fiyatlarını arttırma yoluna gitmeleri ve bunun için de ücret artışlarını gerekçe olarak göstermeleri kesinlikle doğru değildir. Bu şekilde kapitalizm, artı değer yanında her ne kadar ücret artışları oluyorsa da elde edilen paranın sürekli olarak işgücü değerinden düşük seviyede kalması ile bunun bir kısmını da elde etmeyi (sömürmeyi) meşrulaştırmak istemektedir (emek sömürüsüne ilaveten işgücü sömürüsü). Çoğu zaman fiyat artışlarının ücret artışlarından kaynaklandığı ileri sürüldüğü halde (en azından eski satın alma gücünü koruma seviyesinde) değişken sermaye-deki artışın zorunlu olarak fiyat artışlarına yol açması gerekmez. Ücret ve fiyat arasındaki ilişkiyi yanlış değerlendiren görüşler, Marks'ın yazılarında ayrıntılı bir eleştiriye tabi tutulmuştur.

Yatırımlar bir taraftan ekonominin yükselme döneminde tasarruf eğilimini ve birikimi hızlandırarak üretim ritmini zorlar ve bu şekilde ekonomik dengesizliği kritik seviyelere getirirken diğer taraftan da kapitalistler bizzat kendi faaliyetleri sonunda gelir dağılımının gittikçe farklılaşması nedeniyle herhangi bir ayarlama yapma talebine şiddetle karşı çıkmakta ve sendikaların daha yüksek ücret talep etmelerinden dolayı ortaya çıktığını iddia ettiği ekonomik bunalımı bahane ederek, bütün toplumsal gurupları korkutmaya çalışmaktadır.

Özellikle ekonominin gerileme dönemlerinde ücretlerin arttırılmasına karşı duran yatırımcılar, aşırı ücret artışlarını kendi yatırım kapasitelerini azaltacağını ileri sürerler. Bundan dolayı da «ekonomik çöküntünün» olmaması için fiyat artışlarına başvurmak zorunda olduklarını savunurlar.

ULUSLARARASI TEKELLER VE ENFLASYON

Kapitalist dünya ekonomisindeki enflasyonist patlamayı uluslarüstü ve çok uluslu şirketlerin (6) 1960 ortalarından sonra faaliyetlerinde hızlı bir yükselme izlemektedir. Bu durum, insanı uluslararası şirketlerin enflasyonist sürecin gelişmesine yaptıkları «katkıları» incelemeye itmektedir.

Fiyatların sürekli bir biçimde artışı ile bu şirketlerin kârlarının eşitsiz dağılımı iyice belirginleşmiş ve sürekli olarak artış gösteren yatırımların finansmanında kullanılacak amortismanların değişmesine yol açmıştır. Da-

ha 10-15 yıl öncesine kadar ekonominin yükselme döneminde yatırımlar ve fiyatlar artarken ve gerileme döneminde ise düşerken şimdi kapitalist devri gelişimin bütün dönemlerinde artma görülmektedir.

Bunun nedeni yalnızca uluslararası şirketlerin faaliyetlerini arttırmaları ve dünya pazarları üzerindeki ekonomik güçlerini ve tekelci durumlarını güçlendirmeleri değil, fakat esas olarak yatırımların niteliğinde ortaya çıkan köklü değişikliklerdir. 1970'lerde gelişmiş kapitalist ülkelerde yatırımların yüzde 65'ine kadar varan kısmı uygulanan teknolojinin geliştirilmesi ve makinalaşma için harcanmışken bunların ancak yüzde 35'i üretim kapasitesinin arttırılması için harcanmıştır. (7)

Bu durumda kapitalizmin geleneksel «birikim için birikim» formülü yeni bir görünüm kazanmaktadır. Ekonomideki sektörlerde artık ağırlık merkezi fiyat alanından tüketici değer yargılarına kaymakta ve üretilen malın satılabilmesi için yeni yeni gelişmelerin yapılması ve var olanların da niteliklerinin arttırılması zorunlu olmaktadır. Bir yatırım yarışına girmek firmaların var olması ve büyüebilmesi için gerekli şart olmaktadır.

Hergün daha fazla kendini gösteren sermaye ihtiyacı, uluslararası ve çok uluslu şirketleri dış kaynaklara başvurmaya itmektedir. Daha fazla sermaye elde etmek amacı ile, bu şirketler ulusal ve uluslararası para piyasalarına en büyük kredi talep eden kesim olarak girmektedirler. Bunlar için enflasyon, borçlarını değerini kaybetmiş para ile ödeyeceklerinden, özellikle avantajlı olmaktadır. Örneğin, Batı Almanya'da 1951-1967 döneminde iş adamlarının gerçek borçlarında fiyat artışlarından dolayı 52 milyar DM'lik bir azalma ortaya çıktığı tespit edilmiştir. (8)

Enflasyonun gerçek borç değerini azaltması sayesinde uluslararası şirketler yalnızca aldıkları kredilere ödedikleri faizden büyük oranda kurtulmakla kalmamışlar, aynı zamanda kârlarını daha da arttırmakla yeni sermaye kaynağı elde etme imkânına kavuşmuşlardır. Bu şirketlerin, birçok ülke bankalarından aldıkları krediler yoluyla uyguladıkları yayılma stratejisi bu ülkelerde yeni kredi olanakları bulunmasına imkân vermekte, bu da para arzında enflasyonist bir gerilimin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Uluslararası şirketlerin sermaye için duydukları bu aşırı talep yalnızca üretimin araştırma ve satış giderlerinin finanse edilmesi gerekliliğinden ortaya çıkmamaktadır. Bu şirketlerin uyguladıkları stratejiler arasında ülke içindeki rakip şirketleri satın almak, bu şekilde giderek artan hisse senetleri nedeniyle ortaya çıkan mali riskleri gidermek ve rakiplerinin kârlı ekonomik alanlara girmesini önlemek için çeşitli tedbirler almak da bulunmaktadır. Bu ise onları kolaylıkla elde edebilecek büyük oranda nakit para bulundurma mecburiyetinde bırakmaktadır. 1970'lerde çok uluslu şirketlerin elinde bulundurduğu bu tür kaynaklar, kapitalist ülkelerdeki merkez

bankaların bulundurduğu rezerv paraların toplamının hemen hemen iki katı seviyesindedir (9).

Dünya çapında faaliyet gösteren tröstler, ülke paralarının güçlenmesi veya zayıflaması ve hükümetlerin (kredi kısıtlamaları, faiz hadlerinin yükseltilmesi şeklinde) anti enflasyonist tedbirler alması durumunda, likit kaynaklarını bir ülkeden diğerine transfer etmektedirler. Bu serbest kaynaklar, ülkeye girdiğinde, doğrudan doğruya para dolaşım sistemine girmektedir. Sonuç olarak da bu ülkelerdeki enflasyonist süreç güçlenmektedir.

---

(1) Marx and Engels, Collected Works, cilt 13, s. 103 (Rusça).

---

(2) Marx and Engels, Collected Works, cilt 24, s. 354 (Rusça).

---

(3) a.g.e., s. 355.

---

(4) Great Soviet Encyclopaedia, üçüncü baskı, cilt 10, s. 347-348 (Rusça).

---

(5) Örneğin, bak: F. Mills, Price - Quantity Interactionsin Business Cycles, Princeton, 1946, s. 106.

---

(6) Uluslararası planda faaliyet gösteren şirketler, tek ülke kapital listelerinin kontrolündeki uluslarüstü ve birçok ülkelerdeki kapitalistlerin kontrol ettiği çok uluslu şirketler olarak iki grupta toplanabilir. Bu ikisi birden uluslararası şirketler olarak bilinir.

---

(7) Capital, Inflation and Multinationals, C. Levinson, Londra, 1971, s. 38.

---

(8) Horizont, No: 31, 1974, s. 9.

---

(9) Bak, Implications of Multinational Firms for World Trade and Investment and for US Trade and Labour, 1973, s. 8-9.

CHP VE «SOSYALİST ENTERNASYONEL»

Ömer BURÇAK

CHP'nin kimliği ile «Sosyalist Enternasyonal» adlı partiler topluluğu arasında büyük bir uyum vardır. Bu uyum başlıca iki önemli noktada somutlanmaktadır.

1 — İçinde küçük burjuva kökenli bir radikal muhalefet kanadı taşımakla birlikte CHP bir sosyal demokrat partidir. CHP'nin ideolojisi burjuva deformizmidir. Partiye, tekelci burjuvazinin kapitalizmi reformlar yoluyla güçlendirmek isteyen kesimleri ve onların temsilcileri hakimdir. İdeolojisi, felsefesi ve ekonomi politikası açısından CHP ile batılı sosyal demokrat partiler arasında genel bir benzerlik, bir rezonans vardır.

2 — Türkiye'nin tekelci sermaye zümresi içinde egemen finans grupları önemli ölçüde AET ile daha sıkı bir ortaklık ve işbirliği halindedirler. Tekelci sermayenin bu kesimi kısa vadede açık faşist bir

rejim getiremeyeceğini bildiği için şimdiki CHP merkez yönetimine, AP'den daha sempatiyle bakmaktadırlar ve tekelci sermayenin istediği CHP - AP koalisyonunun da kurulmasının güçlüğünü bildiklerinden, sözkonusu finans grupları bugünkü koşullarda CHP yönetimini yeğlemektedirler.

Demek ki CHP ile «Sosyalist Enternasyonal» arasında sınıfsal temel bakımından büyük bir benzerlik vardır. Her ikisi de partiler yönetimi olarak tekelci burjuvazisinin yakın bağları da bu ekonomik-sınıfsal temelin bir parçasıdır.

Öteden beri kendisi sosyal demokrat olan, AET yanlısı politikasını gizlemeyen ve AET ile en çok işbirliği halinde olan, bu işbirliğini güçlendirmek, yeni ortaklıklar kurmak, yeni yatırımlar yapmak isteyen finans grupları tarafından desteklenen CHP'nin, adı geçen partiler topluluğuna girmesinde şaşkırtıcı bir yan yoktur. Zaten mevcut bir olgunun ve bu olguya uygun bir gelişimin doğal sonucudur.

CHP'nin «Sosyalist Enternasyonal»e girmesini, terimdeki «sosyalist» kelimesine bakarak ya da faşist güçlerin yaygarasına aldanarak partinin sola açıldığı şeklinde yorumlamak safdilliktir.

14 Ekim'den bu yana gitgide tekelci sermayenin belli bir kesimiyle bütünleşen ve İsmet Paşa'nın tasfiyesinden sonra burjuvazi gözünde kaybettiği saygınlığı yeniden sağlamak üzere iade-i itibar peşinde koşan CHP bu «misyonu» başarmıştır.

Ecevit'in Baltık gezisi ve Avrupa sosyal demokrat partilerinden gördüğü ilgi ise CHP merkez yönetiminin yerli tekelci sermaye nezdinde prestijini büsbütün arttıracak bir olgu olmuştur.

Şu halde CHP'nin «Sosyalist Enternasyonal»e katılma olayı kimilerinin sandığı gibi sol'a açılma değil, normal bir politik gelişimin doğal bir halkasıdır.

Sağcılarının bu konuda yaygara koparmalarının nedenleri ise kısaca şunlardır :

Birincisi; Türkiye'de işçi sınıfı politik hareketinin geçmişteki ve bugünkü nisbi güçsüzlüğüne ve zaaflarına bağlı olarak, Türkiye'de demokratik gelenekler de zayıftır. Demokrasi ve siyasi özgürlükler mücadelesi uzun yıllar küçük burjuva aydınlarının tekelinde ve onların kısıtlı anlayışları ölçüsünde kalmıştır. Emekçi sınıflar için siyasal özgürlüklerin ve demokratik hakların tutarlı ve sonuna kadar devrimci öncüsü işçi sınıfının ilkeleri hem kitleler içinde hem de çeşitli toplum katlarına gereğince malolmamıştır.

Burjuvazinin özellikle 1925'den beri işçi sınıfı ve tüm ilerici güç-

ler üzerindeki yoğun terörü nedeniyle «sosyalizm» ve hatta «sol» kelimesi bile 1970'lara kadar tabu olarak kalmıştır. 1960 sonrasında sosyalistlerin ve kitlelerin gelişen mücadelesi ile sosyalizmin teriminin üzerindeki tabu önemli ölçüde kaldırılmış, önemli bir mevzi elde edilmiş ve yaygın ajitasyon - propaganda - örgütlenme çabaları gösterilmiştir.

Ne var ki, işçi sınıfının politik hareketi gene de sosyal muhalefetin başını çekmediği için sosyalizm, genel bir kavram olarak meşruiyet ve yaygınlık kazanmamış, fakat işçi sınıfı biliminin temel prensipleri, esas kavramları üzerindeki tabular —hafiflemekle birlikte— varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bugün özellikle işçi sınıfının temel unsuru olan enternasyonalizm üzerinde tabu diğer bilimsel sosyalist öğelerden çok daha fazladır. «Beynelmilel Komünizm» terimi, hakim sınıfların en önde gelen anti - komünist ve Mc Charthy'ci yaygarasıdır. Egemen güçler, işçi sınıfı enternasyonalizminin güçlenmesini yani bütün dünya işçilerinin birliği ve halkların kardeşliği ilkesinin kitlelerde yaygınlaşmasını «beynelmilel komünizm tehlikesi var» diyerek önlemek çabasındadırlar. Ayrıca ilerici küçük burjuvazi de kendi sınıfsal yapısı gereği enternasyonalizme karşı olduğundan, bugüne dek «enternasyonal» ve «enternasyonalizm» kavramları tabu niteliğini sürdürmüştür.

Sağcı basın, «Sosyalist Enternasyonal»in nasıl bir uluslararası tekelci burjuva topluluğu olduğunu ve bundan Türkiye hakim sınıflarına zarar değil yarar geleceğini çok iyi bildiği halde, «Sosyalist Enternasyonal» teriminin CHP gibi güçlü bir devlet partisi (devletin kopmaz bir parçası olan parti) tarafından meşrulaştırılmasından çekinmektedir. Böylece hem sosyalizm kelimesinin yaygınlığı artacak hem de enternasyonal terimi ve özellikle Sosyalist Enternasyonal terimi üzerindeki tabu ister istemez azalacaktır. Bugün CHP'yi destekleyen ama çeşitli burjuva demagojilerinden, şartlandırma ve beyin yıkama etkilerinden henüz kurtulamamış olan milyonlarca emekçi artık hem sosyalist hem de enternasyonal kelimelerine daha fazla yaklaşabilmektedir.

Yükselen emekçi halk hareketi karşısında burjuvazinin belirli kesimlerinin reformist eğilimleri geçici bir çıkış yolu olarak güçlenirken, bu doğal olarak burjuvazinin belirli demokratik ve siyasal tavizlerini de getirmektedir.

Şu halde, CHP'nin «Sosyalist Enternasyonal»e katılması, son derece kısıtlı bir burjuva demokratik kavramına sahip olan gerici Türkiye rejimi için nisbi ve dereceli bir demokratizmdir. CHP'nin AET burjuvazisi ile daha fazla bütünleşmesinin Türkiye işçi sınıfı ve tüm

emekçi halkı için olumsuz olan bu esas yanı dışında, söz konusu izafi demokratikleşme, olumsuzluğun yanısıra gelen olumluluktur.

Sağcı basının yaygara koparmasının diğer nedeni de, şimdilik sağ partilere bağlı olan ve yoğun anti - demokratik, anti - komünist şartlandırmalar altında bulunan geniş bir seçmen kitlesini ve bir miktar kararsız oyları MC partileri yanına çekme hesabıdır. Ama bu dahi egemen güçlerin çaresizliğinin ve açmazının bir başka göstergesi olmaktan ileri gidemeyecektir.

Olayın, Siyasi Partiler Kanunu bakımından, özellikle sosyalist partiler açısından önem taşıyan bir yanı da vardır. Bilindiği gibi siyasi partilerin, diğer ülkelerdeki siyasi partilerle ilişki kurlmaları belli kayıtlara bağlanmıştır. Nitekim CHP Genel Başkanı Baltık gezisine çıktığı sırada Türkeş feryadı koparmış ve Ecevit'in gezisini kanunsuz ilân etmişti. Türkeş ve faşistler, diğer sağcılar bu konuda anti - demokratik bir raund kazanma hülyası peşindeyken, bu kez CHP'nin «Sosyalist Enternasyonel»e katılması sözkonusu olmuştur. Burjuvazinin reformist ve liberal kesiminin sözcüleri CHP'nin bu topluluğu katılmasını desteklemişler ve etkin bir kampanya ile bu görüşü yaymışlardır. Her ne kadar adı geçen basın CHP'yi savunurken, «Sosyalist Enternasyonel»in anti - komünist özelliği üzerinde durmuşlarsa da, bu motifin etkisi görülmemiş, her yanda, fabrikalardan köy kahvelerine kadar «CHP ve sosyalist enternasyonel» meselesi tartışılmış, konu büyük bir aktüalite kazanmıştır. CHP'nin bu adı taşıyan bir topluluğa katılması kitleler için yeni bir olaydır, fakat yadırganmamıştır. Böylece faşist kesimlerin demagojileri tutmamış, silâh geri tepmiştir. Türkeş yaygara ile dikkatleri bu olaya çekmiş, fakat Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmuştur. CHP'nin bu kararı, siyasi partilerin uluslararası ilişkileri açısından demokratik bir adım olmuştur. Burjuvazinin CHP'ye tanıdığı ayrıcalığı diğer sol partilere tanımaya çağından şüphemiz yok. Hatırlanırsa eski Türkiye İşçi Partisi bazı uluslararası ilerici konferanslara katıldığı için kovuşturmalara uğramıştı.

Sosyalist partilerimiz açısından özellikle devrimci - ilerici partilerin diğer ülkelerdeki devrimci - ilerici partilerle ilişki kurlmaları ve bu konudaki tabuyu yıkmaları için bizleri önemli görevler beklemektedir.

Şu noktayı da hatırlatalım : Ecevit sadece sosyal demokrat partilerin davetine gitmemiştir. Daha önce Romanya Sosyalist Cephesi'nin davetlisi olarak Romanya'ya gitmiş, ayrıca CHP, Bulgaristan Vatan Cephesi'nin temsilcilerini Türkiye'ye davet etmiş, karşılıklı görüşmeler yapılmış, ilişkiler kurulmuştur. Bu iki sosyalist ülkedeki

cepheler işçi sınıfı partilerinin, Komünist Parti'lerin öncülük ettiği cepheledir. Ecevit İskandinavya gezisinden dönüşte verdiği demeçte, partisinin Sosyalist Balkan ülkeleriyle kurduğu ilişkilerin, dünya barışına ve ülkelerin karşılıklı ilişkilerine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Gene Ecevit, bu tür ilişkilerin yasalara aykırı olmadığını, bunlara karşı çıkmanın çağımız gereklerine ve ulusal çıkarlara ters düştüğünü belirterek Türkeş'e cevap vermiştir. (Cumhuriyet 24.12.1975)

Türkiye'deki sosyalist partiler de gerek sosyalist ülkelerdeki, gerekse kapitalist ülkelerdeki devrimci - ilerici partilerle ilişkiler kurmanın dünya barışının yararına, Türkiye ve dünya halklarının çıkarına olduğuna inanmaktadırlar. Bu konudaki sağcı - faşist demagojilere, saldırılara karşı mücadele ederek, gerici engelleri kaldırmak yolunda kararlı bir anti - faşist, demokratik mücadele vermek zorundadırlar. Egemen güçler bu konuda CHP'ye takındıkları tavrı hiç şüphesiz sosyalist partilere göstermeyecekler ve her konuda olduğu gibi bu konuda da baskı yapacaklardır. Ama muhtemel baskılara karşı direnerek, dünyanın ve Avrupa'nın devrimci ve ilerici siyasi örgütleriyle ilişki kurmak hem demokratik hakkımızdır, hem de görevimizdir.

TÜSTAV

PROLETERYA ENTERNASYONALİZMİ NEDİR ?

İkinci Enternasyonal
1899-1914

İlke'nin geçen sayısında, işçi sınıfının ilk enternasyonal örgütü olan, Marx - Engels'in etkin oldukları I. Enternasyonal'in tarihçesi yer almıştı.

Bu sayıda II. Enternasyonal'in tarihini ve uluslararası işçi sınıfı hareketindeki yerini veriyoruz.

Birinci Enternasyonal kendini lağvettikten sonra, uluslararası bir örgüt kurmak için yeni girişimler yapıldıysa da böyle bir adım atmak ancak 1889 yılında Paris'te Engels'in öncülüğü ile toplanan bir kongrede mümkün olmuştur. Kongreye katılan «anarşist» ve «posibilist»ler yenilgiye uğramışlardır. Bu kongrede, işçi sınıfının amacının sosyalizm olduğu, sekiz saatlik iş günü ve ücretlerin artırılması için mücadele karara bağlanmıştır. Ayrıca 1 Mayıs gününü işçilerin dayanışmasını ifade eden bir dayanışma günü olmasına da karar verdi. 1900 yılında Paris'te yapılan kongre'de Enternasyonale girmek isteyen örgütlerin benimsemeleri ge-

rekli ilkeler belirlendi :

1 — Sosyalizmin esaslarını (üretim ve değişim araçlarının devletleştirilmesini, işçi sınıfının Enternasyonal birlik ve eylemini, iktidarın bir sınıf partisi halinde örgütlenmiş proletarya tarafından ele geçirilmesi) kabul etmek,

2 — Sınıf mücadelesi esasını ve siyasal eylem gereğini benimsemek».

1889 - 1904 yılları arasında geçen zaman II. Enternasyonalin gelişme devresi sayılabilir. Zürih ve Londra konferanslarında anarşizm ile sosyalizm arasındaki ayırım kabul edilmişti. Ama iç bölünmeler mevcuttu ve bunların başlıca kaynağı Bakunincilerle Prudonculardı. Bu bölünmeler

içinde terör, ekonomizm, parlamentarizm, sendikalizm çizgilerinin taraftarları vardı.

1904'te Paris ve Amsterdam kongrelerinde bakanlıklara katılma konusunda şiddetli tartışmalar çıktı. Kautsky'nin hazırladığı metin Enternasyonal'de zıt akımlar arasında bir uzlaşma niteliğini taşıyordu. Bu metine göre, Sosyal - Demokratlar olağanüstü haller dışında burjuva yönetimi altındaki kabinelere katılmıyacaklardı. Bu metnin hazırlayıcısı Kautsky hakkında Lenin'in ne düşündüğünü görelim:

«İkinci Enternasyonalin en büyük otoritesi Kautsky, Marksizme lâf ebeği ile yapılan hizmetin, aslında, onu nasıl «Struvizm»e ya da «Brentanoizm»e çevirmek olduğunu gösteren çok tipik ve çarpıcı bir örnektir. Plehanov da benzer bir örneği temsil eder. Bunlar açıkça sırttan sofistçe bir tutumla marksizmi yaşayan devrimci özünden ayırırlar; bunlar marksizmde, devrimci mücadele metodları, bu metodları savunulması ve hazırlanması, kitlelerin bu yönden eğitilmesi dışında her şeyi bulurlar. Kautsky, tam bir sorumsuzlukla, sosyalizmin temel fikri olan, bu savaşta anayurdun savunulması tezini, sözde bir muhalefet edasıyla, savaş harcamalarına çekimser oy kullanmak yoluyla sola karşı diplomatça tâvizler vererek uzlaştırmak istemektedir. 1909'da yaklaşan devrimler çağı ve savaş ile devrimler arasındaki ilişki üzerine koskoca bir kitap yazan Kautsky, 1912'de yaklaşan savaştan devrim adına yararlanılması konusunda Basle Manifestosuna imza koyan Kautsky, bugün sosyal - şovenizmi her yönüyle haklı görüyor, savunuyor ve Plehanov gibi o da bütün devrimci düşüncelerle ve devrimci mücadeleye doğru atılan her adımla alay etmede burjuvazi ile birlik oluyor.

İşçi sınıfı, bu dönelekle, bu sorumsuzlukla, bu oportünizme kul - köle olmak ve marksist teorinin bu eş görülmemiş kabalastırılmasıyla acımadan mücadele etmeksizin dünya ölçüsündeki devrimci rolünü oynayamaz. Kautskicilik bir rastlantı değil, bir yandan lafla marksizme bağlı kalmak, bir yandan da eylemle oportünizme boyun eğmek gibi İkinci Enternasyonal'deki çelişkilerin sosyal bir ürünüdür.

Kautskiciliğin bu temel hatası, her ülkede kendisini çeşitli şekillerde göstermektedir. Hollanda'da Roland - Holst, bir yandan anayurdun savunma fikrini reddederken, bir yandan oportünist partilerle birlik olmayı savunmaktadır. Rusya'da da Trotski bir yandan bu fikri reddederken, öte yandan oportünist ve şovenist Naşa Zarya grubu ile işbirliğini savunmaktadır. Romanya'da Rakovski, Enternasyonalin yıkılmasından sorumlu gördüğü için oportünizme savaş açarken, aynı zamanda, anayurdun savunulması fikrinin doğruluğunu kabule hazır durumdadır. Bütün bunlar (Gorter ve Pannekoek gibi) Hollandalı marksistlerin «pasif radikalizm» dedikleri melanetin belirtileridir ve teoride devrimci marksizmin yerine eklektisizmi, uygulamada oportünizmin yanına köleliği ya da iktidarsızlığı koymaktadır.»

«Savaş ve Sosyalizm» Lenin s. 24, 25, Sol.

II. Enternasyonalin niteliğini ortaya koyabilmek için Enternasyonalin politikasını ve bir dünya savaşını çıktığı takdirde alacağı tavrı incelemek gerekir. Başlıca parolası savaş aleyhtarlığı idi. Emperyalizmin kendi içinde çarpışmak üzere olduğu bir dönemde, bir genel savaşın işçi örgütünün gelişmesine engel olacağı gözönünde bulunduran Enternasyonal, savaş ve askerlik aleyhtarlığını şiar

edinmişti. Kongre kararları savaşın kapitalist düzenin bir zorunlu sonucu olduğunu, savaşa karşı en etkili mücadelenin sosyalist propaganda olduğunu kaydediyordu. Fakat uygulanacak yöntem İkinci Enternasyonalin reformcu ve ütöplast eğilimini su yüzüne çıkartmaktadır. Örneğın Londra 1896 ve Paris 1900 kongrelerinde, devamlı orduların ortadan kaldırılması, halk milislerinin teşkili, savaş ilânından önce halkın oyuna baş vurulması ve kararları her devlet için yerine getirilmesi zorunlu bir sulh mahkemesinin kurulması gibi pratik değeri olmayan istekler ortaya atılmıştı. Proletaryanın bütün diğeri istekleri gibi, bunların da işçi sınıfı parlamentolarda çoğunluğu sağlayınca gerçekleşeceği iddia ediliyordu.

1904-1914 yılları arasında emperyalistler gittikçe daha tehdit edici bir durum alıyorlar. Bir yandan da Uluslararası işçi hareketi hızla gelişiyor. İkinci Enternasyonal savaş hakkındaki görüşünü defalarca açıklamıştır. Proletaryanın militarizme, emperyalizme ve emperyalist savaşlara karşı son bulmaz düşmanlığı ilân edilmiştir. 24 ve 25 kasım 1912'de, II. Enternasyonal olağanüstü kongresini Bâle'de topladı. 1907 Stuttgart Kongresinde Lenin ve Rosa Luxembourg'un tezlerini yeniden ele alan kongre emperyalist savaşın hedeflerini açığa çıkarıyor ve bütün ülkelerin işçilerini bu savaşa karşı mücadeleye çağırıyordu. II. Enternasyonalin liderleri Kautsky ve Vandervelde gibi kişiler bu Manifestoyu imzalamışlardı, ama 1914'te onu kenara itip kendi ülkelerinin burjuvazisi safına geçtiler. Bâle Kongresinin kararlarına bakalım:

«Kongre, bütün ülkelerin işçilerini emperyalist kapitalizme karşılık, proletaryanın uluslararası dayanışmasını karşı koymaya çağırır. Halk kitlelerinin, kapitalist üretimden doğma

sefaletlerini savaşçı girişimlerin daha da artıracığını hâkim sınıfların dikkatlerine sunar. Hükümetler bir dünyaya savaşının neden olacağı afet ve felâketlerle, işçi sınıfında müthiş bir galeyan ve isyan uyandıracaklarını anlamamakta direnirlerse canice bir cinnet eseri göstermiş olacaklardır. Kapitalistlerin, çıkarıcı bir hanedanın gizli anlaşmalarını uygulamak için kardeşlerinin üstüne silâh sıkmayı bir cinayet sayar işçiler.

Fakat herhangi bir emperyalist savaşa karşı amansız düşmanlığını belirten Enternasyonal, savaş tehlikesini önlemek için ne gibi araçlara başvuracağını açıkça söyleyemiyordu. İstotfaret Kongresinde de reformculuk sınırını aşmayan genel birtakım düşünceler öne sürülüyor, olumlu ve derli toplu bir hareket tarzı saptanmıyordu. Bu kongrede sol kanadın baskısıyla devrimci ruhta bir karara da varılabildi:

Savaş ilân edildiği takdirde işçi sınıfı ve mebusları, onun hızlıca son bulmasını sağlamak için çalışmaya ve bütün güçleriyle savaşın doğuracağı ekonomik ve politik bunalımdan yararlanarak derin halk tabakaları arasında tahrik yapmaya ve kapitalist hâkimiyetinin çöküşünü gerçekleştirmeye mecburdur.»

Ancak II. Enternasyonal liderleri, savaş çıktığı zaman bu kararların hiç birine uymamışlar ve I. emperyalist dünya savaşını bir «ulusal» ve «savunma» savaşı olarak ilân etmişler. Proletarya enternasyonalizmi ilkesine ihanet etmişler ve kendi burjuvazilerinin safına geçmişlerdir. Bolşevik Partisi, Lenin ve diğeri bazı örgütler bu karara katılmamışlar, katılmamakla kalmamışlar, ona karşı mücadele etmişler ve gitgide 3 cü Enternasyonalin tohumları o zaman atılmaya başlanmıştır.

Bu konuda Lenin şunları söylüyor:

«Basel'de 1912'de oybirliği ile kabul edilen savaş hakkındaki manifesto, 1914'de İngiltere ile Almanya ve bunların müttefikleri arasında çıkan savaşı gözönüne almıştı. Manifestoda, büyük devletlerin emperyalist politikalarının bir sonucu olarak «kapitalistlerin çıkarları» ve «hanedanların ihtirasları» için çıkartılan böyle bir savaşın halkın çıkarları yönünden haklı gösterilmesine imkân olmadığı açıkça belirtilmişti. Gene manifestoda, savaşın «hükümetler için» (istisnasız bütün hükümetler için) tehlikeli olduğu, bunların «bir proletarya devriminden» korktuklarına da işaret edilmiş, 1871 Komünü ve 1905 Ekim-Aralık örneklerine, yani devrim ve iç savaş örneklerine büyük bir açıklıkla değinilmiştir. Böylece Basle Manifestosu şimdiki savaş için işçilerin kendi hükümetlerine karşı girişecekleri uluslararası ölçüdeki devrimci mücadele için, proletarya devrimi için taktikleri göstermiş oluyor. Basle Manifestosu, Stuttgart kararındaki sözleri tekrarlıyor ve savaşın patlaması halinde sosyalistlerin, «kapitalizmin devrilmesini hızlandırmak» için savaşın sebep olacağı «ekonomik ve politik buhranlardan» yararlanmalarını, yani sosyalist devrim adına hükümetlerin savaştan ileri gelen sıkıntılı durumlarından ve kitlelerin öfkelerinden yararlanılmasını öngörmektedir.

Sosyal-şovenistlerin politikası; savaşı burjuva ulusal kurtuluş açısından haklı görmeleri, «anayurdun savunulması» fikrini benimsemeleri, savaş harcamaları için oy kullanmaları, kabinelere girmeleri, vb. doğrudan doğruya sosyalizme ihanettir. Bu durum, aşağıda göreceğiniz gibi, Avrupa partilerinin çoğunda rastlanan oportünizmin ve milli-liberal emekçi

politikasının zaferinden başka bir şey değildir.»

Savaş ve Sosyalizm, Lenin, Sol Y.

İkinci Enternasyonalinin çöküşünü ve bu çöküşün nedenlerini Lenin'in ağzından dinleyelim: «Bütün dünya sosyalistleri, 1912'de Bâle'de, Avrupa'da yaklaşmakta olan savaşı, bütün hükümetlerin «canice» ve gerici bir girişimleri olarak gördüklerini ve bu girişimin devrimi hızlandırarak kapitalizmin yıkılmasını çabuklaştıracağını ilân etmişlerdir. Savaş çıktı ve beraberinde buhranları da getirdi. Devrimci taktikler yerine, sosyal-demokrat partilerin çoğu, gerici taktiklere saptılar ve kendi burjuvazilerinin yanında yer aldılar. Sosyalizme karşı bu ihanet, İkinci Enternasyonalin (1889-1914) çöküşü demektir. Bu çöküşün sebeplerini açıkça ortaya koymamız ve sosyal-şovenizmin doğuş ve gelişme şartlarını belirtmemiz gerekir.

İkinci Enternasyonal dönemi boyunca sosyal-demokrat partiler içinde devrimci ve oportünist kanatlar arasında her yerde bir mücadele sürüp gidiyordu. Bir dizi ülkede (İngiltere, İtalya, Hollanda, Bulgaristan), bu ayrıcı çizgi boyunca parçalanmalar olmuştur. Oportünizmin, işçi sınıfı hareketi içinde burjuva politikasını dile getirdiği üzerinde, hiç bir marksistin en ufak bir kuşkusu yoktur. Oportünizm, küçük burjuvazinin çıkarlarını ve burjuvalaşmış işçilerin ufak bir kesiminin, proletarya kitlelerinin, ezilen kitlelerin çıkarlarına karşı «kendi» burjuvaları ile birleşmesini ifade eder.

19. yüzyılın sonundaki objektif şartlar oportünizmi olağanüstü güçlendirdi, legal burjuva imkân ve fırsatlarının kullanılmasını legalizme tapma haline getirdi; işçi sınıfı içinde ince bir bürokrat ve aristokrat tabakası yarattı, sosyal-demokrat partilerin

saflarına birçok küçük-burjuva «yoldaş» çekti.

Savaş bu gelişmeyi hızlandırdı ve oportünizmi sosyal-şovenizm şekline dönüştürdü, yan oportünistler ile burjuvazi arasındaki gizli ittifakı açık hale getirdi. Aynı zamanda her yerde askerî makamlar sıkıyönetim ilân ettiler, ve eski liderlerinin hemen hepsi burjuvaziye katılan işçi kitlelerinin ağızına gem vurdular.

Oportünizm ile sosyal-şovenizmin ekonomik temeli aynıdır: imtiyazlı işçilerin önemsiz bir tabakası ile kendi imtiyazlı durumlarını savunan küçük-burjuvazilerinin, hâkim ulus durumundan istifade ederek öteki ulusları soymasından paylarına düşecek kırıntılar...

Oportünizm ile sosyal-şovenizmin ideolojik ve politik özü de aynıdır: sınıf mücadelesi yerine sınıf işbirliği; mücadelenin devrimci anlamını inkâr; bir devrim için güçlüklerden faydalanacak yerde zor duruma düşen «kendi» hükümetlerine yardımcı olmak. Bütün Avrupa ülkelerini bir bütün olarak alır, bireyleri (ne kadar yetkili olsalar da) önemsemesek, oportünist eğilimin sosyal-şovenizmin kale-si haline geldiğini, buna karşılık devrimci kamptan bu tutumuna karşı az ya da çok tutarlı protestoların her yerden yükseldiğini görürüz. Örneğin,

1907 Stuttgart Uluslararası Sosyalist Kongresinde beliren fikir ayrılıklarına bakarsak, uluslararası marksizmin emperyalizme karşı olmasına mukabil, uluslararası oportünizmin daha o zaman emperyalizmden yana olduğunu farkedebiliriz.»

(Savaş ve Sosyalizm, Lenin, Sol Yayınları.

İkinci Enternasyonal güçlü bir teşkilâtı. Bu teşkilâtın üyeleri olan partilerin, buldukları ülkelerde büyük etkileri vardı. Birinci Enternasyonalin kongrelerinde ancak elli altmış mücadeleci sosyalist bir araya geldiği halde, İkinci Enternasyonalin delege sayısı çok kabarık oluyordu. Bu gerçek, İkinci Enternasyonalin kitle partilerinden kurulmuş olduğunu gösteriyordu. Ne var ki 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı patlak verdiği zaman, İkinci Enternasyonal dar bir milliyetçilik ve gericilik anlayışı içine düşüp enternasyonal devrimci işçi görüşlerinden ayrıldı ve dağılıp gitti. Kendi özüne, yani bütün ülkelerin işçilerinin uluslararası siyasal örgütü olma niteliğine, kendi burjuvazisinin yanında yer alarak, aykırı düştü.

Sosyal-demokrasinin ihaneti olarak bilinen gelişmelere yol açtı. Ve II. Enternasyonalin çizgisi bir burjuvaziy-le uzlaşma çizgisi olarak günümüze kadar sürdü.

TÜSTAV

TAN-DA

TAN (İstanbul ve Anadolu) Dağıtım
Dergi — Kitap — Broşür, Poster

Dağıtımını yaptığımız dergiler:
İlke - Ürün - Özgürlük Yolu - Birikim - Yeni Toplum
Dağıtımını yaptığımız yayınevleri

Kitle, Temel, Ürün, Sorun, Ser, TİB, Ulusal Kurtuluş,
Odak, Öncü, Gözlem, Yöntem, Ant, Koral, Yücel, Oda,
Suda, Maya, Köz, May, Sosyal Bilim, Konuk, Habora,
Ararat, Teori, Günce, Yol, Payel, Hür, Vardiya, Ekin,
Birlik, Toplum, Özgün.

Tek dağıtımını yaptığımız poster
Umut poster

Adres: TAN—DA

Başmusaahip Sok. Aras İş-Hanı No: 5/201

Cağaloğlu - İstanbul

TÜSTAV

ilke 10 LİRA
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜSTAV